

SEC

Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie • april 2003 • 17e jaargang • nummer 2

In de ban van terrorisme

**Agressie in
het verkeer**

**Diefstal via
het internet**

**Risicojongeren
in Groningen**

**Doorlooptijden
jeugdstrafrecht**

**Veiligheid in
de thuiszorg**

**Berechting van
ex-dictators**

03/91

Inhoud

3 SEC-snippers

5 Crimi-trends

Sinds 11 september 2001 is de jacht op terroristen geopend en veel landen treffen preventieve maatregelen om aanslagen te vermijden. Zo ook Groot-Brittannië, dat kan putten uit eerdere ervaringen en maatregelen tegen terrorisme.

7 Risicjongeren

In opdracht van de gemeente Groningen is onderzoek verricht naar de aard en omvang van risicjongeren in de stad en de wijze waarop de aanpak van deze groep het beste gestalte kan krijgen. Geschat wordt dat Groningen 4.000 risicjongeren telt.

11 Ruimtelijke ordening

In nieuwbouwplannen en bij het opknappen van publieke ruimtes en gebouwen wordt te weinig rekening gehouden met veiligheidsaspecten. De Veiligheidseffectrapportage biedt de mogelijkheid risico's en mogelijke oplossingen gestructureerd en transparant in kaart te brengen.

14 Agressie in de thuiszorg

Tweede van de medewerkers in de thuiszorg krijgt tijdens het werk te maken met diverse vormen van agressie en geweld. Dit blijkt uit een onderzoek onder twintig thuiszorginstellingen.

16 Jeugdcriminaliteit

Sinds enkele decennia is het inzicht in de oorzaken van jeugdcriminaliteit en de mogelijkheden deze te voorkomen sterk gegroeid. Mits goed gepland en uitgevoerd bereikt preventie effecten die een repressieve aanpak nooit kan evenaren. En het is nog goedkoper ook.

19 Hein Roethofprijs

Op 27 oktober wordt voor de zeventiende maal de Hein Roethofprijs uitgereikt. Inzendingen van succesvolle preventieprojecten zijn tot 31 mei welkom.

20 Agressie in het verkeer

17,8% van de gevallen van zinloos geweld speelt zich af in het verkeer. Dit illustreert hoezeer agressief rijgedrag kan escaleren. De politie Haaglanden zet opvallende surveillancewagens in, die voorzien zijn van camera's. Roekeloze weggebruikers worden direct met hun eigen rijgedrag geconfronteerd.

22 Supranationaal recht

Rechters worden benoemd door de regering en zijn daardoor indirect gelegitimeerd door het volk. Bij supranationale rechtspraak is die legitimiteit minder duidelijk, zeker wanneer er sprake is van 'overwinnaarsrecht' zoals tijdens de processen van Neurenberg. Wie heeft het recht om, pak 'm beet, Saddam Hussein te berechten?

24 Doorlooptijden Halt

Het project Verkorting Doorlooptijden Jeugdstrafrecht moet een snellere reactie op jeugdcriminaliteit mogelijk maken. Veel jongeren krijgen een Halt-straft en het project heeft dan ook belangrijke consequenties voor de Halt-bureaus. Bijvoorbeeld omdat snelheid ten koste kan gaan van de pedagogische principes van de Halt-afdoening.

Foto: Marie Cecile Thijs, Hollandse Hoogte

27 SECurity Check

Reacties van SEC-lezers op het wetsvoorstel van minister Donner van Justitie om rechters de mogelijkheid te bieden veelplegers tot twee jaar extra gevangenisstraf op te leggen.

28 Bedrijfsleven

Naar verwachting zal de verkoop van goederen via internet in de toekomst een grote vlucht nemen. Dit vraagt om meer aandacht voor de preventie van diefstal.

30 Buitenlandse bladen

31 Recente publicaties

32 SECondant

Foto voorpagina: Richard Baker, Hollandse Hoogte
Tekening SECondant: Frits Jansen

SEC-snippers

450.000 euro voor preventie

De stimuleringsregeling voor preventieprojecten die het ministerie van Justitie in 2000 in het leven riep, is dit jaar bestemd voor weerbaarheidsprojecten in het voortgezet onderwijs en het Kenmerk Veilig Ondernemen.

Justitie stelt 450.000 euro beschikbaar voor deze projecten, met dien verstande dat ze wel aan een aantal voorwaarden moeten voldoen. Zo wordt een project voor maximaal de helft

van de kosten gesubsidieerd tot een maximum van 35.000 euro voor het Kenmerk Veilig Ondernemen en 25.000 euro per weerbaarheidsproject ('Marietje Kessels' voor het voortgezet onderwijs). Aanvragen voor weerbaarheidsprojecten kunnen van 12 tot 31 mei worden ingediend en voor het KVO van 2 tot 17 juni. Een aanvraagformulier is verkrijgbaar bij: ministerie van Justitie, M. Groeneveld-de Groot, 070 - 370 69 89, e-mail m.i.i.groeneveld@minjus.nl. ● ● ●

Taboes in de criminologie

Op 23 mei organiseert de Nederlandse Vereniging voor Kriminologie in samenwerking met Siswo een congres voor criminologen, waarin onder meer aandacht is voor taboes in de criminologie, de ontwikkeling van crimineel gedrag en jeugdcriminaliteit. Het congres vindt plaats in de Mozes- en Aäronkerk te Amsterdam. Belangstellenden kunnen zich aanmelden (80 euro voor NVK-leden, 100 euro voor niet-leden en 15 euro voor studenten) bij Siswo, Ente Breed, telefoon 020 - 527 06 27, e-mail ebreed@siswo.uva.nl. ● ● ●

Misdaad zonder grenzen

Internationale opsporing middels joint-teams vormt het onderwerp van een studiedag die op 4 juni in Zelst wordt gehouden.

Criminaliteit kent geen grenzen. Vandaar dat de opsporing zich steeds meer op een internationaal niveau dient te bewegen. Dat geldt des te sterker nu in mei 2004 tien Oost-Europese landen tot de Europese Unie toetreden, wier burgers Nederland kunnen verrassen met nieuwe vormen van criminaliteit. Joint-teams bestaande uit twee of meer lidstaten van de EU en enkele toetredingslanden moeten die ontwikkeling voor zijn. Voor meer informatie over de 325 euro kostende studiedag (exclusief btw) over joint-teams: Studiecentrum Kerckebosch, telefoon 030 - 698 42 22, e-mail studiecentrum@kerckebosch.nl. ● ● ●

OM keert zich af van preventie

Het openbaar ministerie wil zich de komende jaren beperken tot zijn kerntaken: het opsporen en vervolgen van daders. Dit blijkt uit het meerjarenplan *Perspectief op 2006*.

"Bij maatschappelijke problematiek die niet onder de termen van het strafrecht valt, is het OM buiten beeld. Het OM is er bijvoorbeeld niet voor 'de oplossing van conflicten', voor opvoedingsondersteuning of voor vormen van onveiligheid die niet het resultaat zijn van strafbare feiten," aldus het meerjarenplan. Preventie is in deze visie vooral een verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven en openbaar bestuur, waar zij door het OM op aangesproken kunnen worden, mits het om overzienbare risico's gaat. Zo kunnen burgers zichzelf redelijk beschermen tegen fiets-

diefstal. Bedrijven, aan wie hogere eisen worden gesteld omdat ze de risico's beter kunnen overzien en over meer middelen beschikken, kunnen zich wapenen tegen bijvoorbeeld inbraken op bedrijventerreinen en interne fraude. Het openbaar bestuur komt in beeld bij bijvoorbeeld de aanpak van agressie in het openbaar vervoer, in casu preventie van zwartrijden. "Waar voldoende preventieve maatregelen zijn genomen, kan met voorrang een beroep worden gedaan op aanvullende strafrechtelijke handhaving – deze zal dan haast per definitie zijn gericht op degenen die bewust door deze preventie 'heen breken'." De tijden zijn veranderd: in 2001 besteedde het OM in zijn jaarplan nog aandacht aan de bejegening en opvang van slachtoffers en aan de preventie van huiselijk geweld, van geweld in het uitgaansleven en jeugdcriminaliteit. ● ● ●

Huiselijk geweld in Flevoland

Politie, justitie, reclassering en hulpverlening in Flevoland hebben een samenwerkingprotocol ondertekend, waarin ze het belang van de bestrijding van huiselijk geweld onderschrijven.

Volgens de cijfers van de politie Flevoland beslaat huiselijk geweld ongeveer een kwart van alle geweldsdelicten.

Ook de reclassering, het OM en De Waag – een centrum voor ambulante forensische psychiatrie – erkennen dat huiselijk geweld een probleem is dat bestreden moet worden. De vier partijen hebben gekozen voor een in-

tegrale aanpak. Uitgangspunt is dat de dader altijd wordt aangehouden en meegenomen naar het bureau voor verhoor, ook al doet het slachtoffer niet direct of geen aangifte. Wel wordt het slachtoffer gestimuleerd om aangifte te doen. Ook wordt het geïnformeerd over de procedure en de cyclus van geweld. De afspraken in het pro-

ocol richten zich op het stoppen van geweld en voorkomen van herhaling, het zorgen voor de veiligheid van de betrokkenen, adequate opsporing en vervolging van de dader en het zorgdragen voor goede verwijzing naar de (dader)hulpverlening.

● ● ●

Overvalbestrijding

Crime Control organiseert op 8 en 9 mei een internationaal congres over de preventie en bestrijding van overvalcriminaliteit.

Het congres valt samen met vakbeurs Infopol voor de uitrusting van politie, bewakings- en veiligheidsdiensten, die van 7 t/m 9 mei voor de vijfde maal in het Belgische Kortrijk wordt gehouden. Voor meer informatie over de vakbeurs: telefoon 0800 - 92 42 2, www.infopol.be. Voor aanmeldingen voor het congres (250 euro per dag of 390 euro voor twee dagen): Crime Control, Fonteinstraat 1A, bus 3, 3000 Leuven, e-mail crime-control@allcomm.be.

● ● ●

Allochtone jeugd

Op 25 juni vindt in Utrecht een praktijkdag plaats over de preventie van criminaliteit onder allochtone jongeren. Centraal staat het rapport *Etnische minderheden en het belang van binding* van Josine Junger-Tas. Voor meer informatie over deze 450 euro kostende dag (exclusief btw): Vermande Studiedagen, telefoon 070 - 378 98 96, e-mail vermande.studiedagen@sdu.nl.

● ● ●

Verslaafden in de Friese Wouden

Van de Friese Wouden wordt vaak verondersteld dat de problematiek op het gebied van verslaving en huisvesting gering is vanwege de sociale cohesie en de opvang door bewoners onderling. Recent onderzoek van Intraval wijst echter uit dat relatief veel verslaafden aan drugs en alcohol de Friese Wouden bevolken.

De regio Friese Wouden is gelegen in zuidoost Friesland en telt in totaal 236.000 inwoners. Er zijn circa 211 tot 314 verslaafden aan harddrugs en 390 tot 878 verslaafden aan alcohol. Ongeveer 660 mensen hebben huisvestingsproblemen. Toch is er, met uitzondering van een aantal locaties in Heerenveen en Drachten, op straat weinig te merken van dergelijke probleemgroepen. Dak- en thuislozen, harddrugs- en alcoholverslaafden hangen amper rond in de openbare ruimte. Mede dankzij particulier initiatief en de mogelijkheid om een caravan in de buurt van een boerderij te plaatsen, is er geen groot gebrek aan slaapplekken.

● ● ●

In de ban van het terrorisme

door Ivoline van Erpecum

Britse troepen op de Londense luchthaven Heathrow na een waarschuwing van de veiligheidsdiensten dat een grootscheepse aanslag van Al Queda in aantocht is. Foto: Richard Baker, Hollandse Hoogte

'11 september' is als een krater ingeslagen in het internationale bewustzijn van de dreiging die van terroristische organisaties uitgaat. Geen enkel land, zo werd ineens beseft, is immuun voor aanslagen. Niet alleen het Pentagon in Washington en de Twin Towers in New York waren het doelwit van terroristen, maar ook een theater in Moskou, een Frans

schip in Jemen, een discotheek in Bali. Deze voorbeelden illustreren hoezeer terroristische organisaties wereldwijd zijn gaan opereren en niet terugschrikken voor drastische acties die de levens van talloze burgers kunnen vermorzelen. Als ze in staat zouden zijn de economie of infrastructuur van vijandelijke staten te vernietigen, zouden ze daar niet

voor terugdeinzen. Evenmin zouden ze vermoedelijk aarzelen om biologische wapens in te zetten, waarmee ze in één klap een hele populatie kunnen wegvagen.

Tal van landen hebben inmiddels preventieve maatregelen getroffen om terroristische aanslagen zo goed als mogelijk te voorkomen. Een van

Foto: Josef Polleros,
Hollandse Hoogte

die landen is Groot-Brittannië, dat met name vanwege de Noord-Ierse vrijheidstrijd in het verleden veel ervaring heeft opgedaan met terroristische acties en tal van preventieve maatregelen heeft beproefd. Op internet verscheen onlangs een overzicht van de activiteiten die de Britten sinds die 11 de september ontplooid hebben.

Maatregelen

Op het repressieve vlak hebben de Britten onder meer een groot aantal personen in de kraag gevat die verdacht worden van het beramen van terroristische aanslagen. Net als in andere landen is de lijst van terroristische organisaties uitgebreid, met alle consequenties van dien. Op het financiële vlak bijvoorbeeld zijn de geldstromen van deze organisaties onderzocht en hun banktegoeden bevroren. De banken zijn getraind in het sneller onderkennen van verdachte transacties. De wetgeving is aangepast om beter op te kunnen treden tegen vormen van georganiseerde criminaliteit. Voorts zijn de informatiestromen van veiligheidsdiensten en departementen gestroomlijnd en beter op elkaar afgestemd. Veiligheidsplannen zijn onder de loep genomen en waar nodig aangepast. Zo ook is de coördinatie in crisissituaties verbeterd,

opdat adequaat opgetreden kan worden tegen de gevolgen van een eventuele grootschalige aanslag. De samenwerking van de eigen spionagediensten met collega's in Europa en de VS is hechter geworden.

Preventief springt vooral de verbeterde beveiliging van vliegtuigen en vliegvelden in het oog. Er is om te beginnen onderzoek gedaan naar de staat van de veiligheid in de luchtvaart. Hoewel de onderzoekers het *National Aviation Security Programme* over zijn algemeenheid onderschrijven, stellen ze vast dat er nog onvoldoende oog is voor de dreiging van terroristische acties en dat de coördinatie en beveiligingsstrategie op dit punt verbetering behoeven. Inmiddels is de beveiliging zowel in de lucht als op de vliegvelden verbeterd. Er zijn honderden extra beveiligingsfunctionarissen opgeleid en op de luchthavens aangeesteld. De screening van personeel, reizigers en bagage op de aanwezigheid van wapens is een stuk strenger geworden. De deuren van de cockpit, die in april 2003 vervangen zijn door extra stevige en voor onbevoegden ontoegankelijke exemplaren, blijven tijdens de vlucht altijd gesloten.

Ook op het gebied van biologische wapens, de bescherming van de in-

frastructuur en vitale bedrijfstakken hebben de Britten tal van maatregelen genomen. Niet onopgemerkt zijn natuurlijk ook de (oorlogs)activiteiten die ze in het buitenland hebben ondernomen.

Uit deze voorbeelden blijkt dat de Britten een indrukwekkend aantal maatregelen getroffen hebben tegen het terrorisme. Tegelijkertijd beseffen ze dat hoe goed hun inlichtingendiensten ook mogen zijn en hoe grootschalig het pakket aan maatregelen ook moge zijn, ze nooit voor de volle honderd procent hun burgers kunnen vrijwaren van terroristische aanslagen. Een fanatieke extremistische organisatie als Al Queda zal zich er niet door laten weerhouden de levens van hun eigen aanhangers te offeren voor het 'hogere' doel.

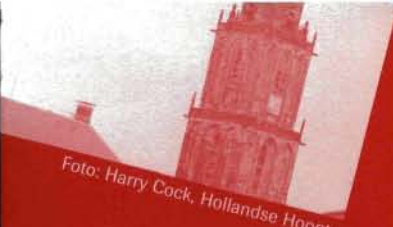

Foto: Harry Cock, Hollandse Hoogte

In opdracht van de gemeente Groningen is onderzoek verricht naar de aard en omvang van risicjongeren in de stad en de wijze waarop de aanpak van deze groep het beste gestalte kan krijgen. Geschat wordt dat Groningen 4.000 risicjongeren telt. Op basis van een aantal gemeenschappelijke kenmerken kunnen ze onderverdeeld worden in de profielen: Inactieve Blowers, Jongeren met Probleemouders, Geïsoleerden met Psychische Problemen, Speciaalonderwijsleerlingen uit Gebroken Gezinnen en Criminele Vechtersbazen.

7

4.000 risicjongeren in Groningen

door Bert Bieleman, Annelies Kruize en
Annemieke de Jong

Risicjongeren zijn jongeren die problemen hebben op ten minste twee van de vier onderdelen op het gebied van school/werk, gezin en vrije tijd enerzijds en gedragstoornissen anderzijds, met als gevolg dat ze risicogedrag vertonen. Verondersteld wordt dat ze dankzij interventie het risicogedrag kunnen beheersen en een positief toekomstperspectief krijgen. Om dit te bereiken heeft Groningen rand-groepencentrum Giska en onderzoeks- en adviesbureau Intraval gevraagd de aard en omvang van risicjongeren in de stad in kaart te brengen en aan te geven op welke wijze de aanpak vormgegeven kan worden. Het gaat hierbij om de vraag welke kenmerken deze risicjongeren hebben, welke categorieën te onderscheiden zijn, om welke aantallen het gaat en welke aanpak hiervoor het meest geëigend is.

Het onderzoek bestaat uit verschillende onderdelen: het opstellen van een definitie van risicjongeren, observaties op plekken waar jongeren aanwezig zijn, interviews met risicjongeren, het bepalen van het aantal risicjongeren aan de hand van registraties en het vaststellen van de meest geschikte aanpak. In dit artikel wordt ingegaan

op het bepalen van het aantal risicjongeren aan de hand van registraties, veel voorkomende risicofactoren en de indeling van de risicjongeren in een vijftal profielen.

Registraties

De betrokken instanties is gevraagd uit hun registraties gegevens aan te leveren over jongeren tussen 12 en 25 jaar. Naast de zogenoemde idents – een combinatie van de geboortedatum en de eerste twee letters van de achternaam, waaraan de onderzoekers individuele jongeren kunnen herkennen zonder dat volledige personalia nodig zijn (en de privacy niet wordt aangetast) – zijn achtergrondkenmerken en de postcode van het woonadres opgevraagd. Tevens is verzocht een korte aanduiding van de hulpvraag of problematiek te verstrekken.

De gegevens van alle instellingen zijn samengevoegd in een nieuw databestand, waarin alle jongeren slechts eenmaal voorkomen. Volgens de in dit onderzoek gehanteerde definitie kunnen van de bijna 5.000 geregistreerde jongeren 698 beschouwd worden als risicjongeren. Zij hebben problemen op ten minste twee van de vier gebieden vrije tijd, school/werk en gezinssi-

tuatie enerzijds en gedragsstoornissen anderzijds. 95 jongeren (14%) hebben problemen op drie of vier van deze onderdelen.

Uiteraard zijn niet alle risicjongeren in de registraties terug te vinden. Met behulp van de capture-recapture methode is een eerste schatting gemaakt van het totale aantal risicjongeren in Groningen. Hiermee wordt het aantal risicjongeren dat niet geregistreerd is, geschat op 3.302. Tezamen met de jongeren die wel geregistreerd zijn, komt Groningen op een geschat aantal van 4.000 risicjongeren (3.302 niet- en 698 wel-geregistreerden). Dit is 10% van het totale aantal in Groningen woonachtige jongeren van 12 tot 25 jaar.

Risicofactoren

Alvorens de jongeren te interviewen is nagegaan of ze wel aan de criteria van risicjongere voldoen. Dit is gebeurd via een kort gesprek met de jongere zelf aan de hand van een beknopte checklist, of met behulp van de beschikbare informatie bij bijvoorbeeld het schoolmaatschappelijk werk, de politie of het jeugd- en jongerenwerk. Uit de interviews met risicjongeren is naar voren gekomen dat een aantal risicofactoren veelvuldig voorkomt. Deze worden hieronder beschreven.

De auteurs zijn werkzaam bij Intraval, bureau voor Onderzoek en Advies te Groningen en Rotterdam.

- *School en werk:* Een aanzienlijk aantal risicojongeren volgt geen opleiding en heeft ook geen werk. Van degenen die wel een opleiding volgen, vertoont een groot aantal regelmatig spijbelgedrag.
- *Gezin en psychosociale problematiek:* Het valt op dat veel jongeren uit het ouderlijk huis zijn weggegaan wegens een problematische thuissituatie. Verder komen bij een aantal ouders met name problemen voor vanwege het gebruik van middelen dan wel gokken, maar ook financiële en relationele problemen zijn aanwezig. Een groot deel van de jongeren heeft te kampen met gedragsstoornissen. De meest voorkomende variant is ADHD, terwijl ook sprake is van onder meer PD-DNOS, depressie of verwerkingsproblematiek.
- *Vrije tijd:* Het blijkt dat veel jongeren in hun vrije tijd regelmatig tot vaak rondhangen op straat. Tevens geeft een groot aantal aan zich geregeld te vervelen. Overigens hebben heel weinig jongeren problemen om financieel rond te komen.
- *Middelengebruik:* Er is een groot aantal jongeren dat veelvuldig of zelfs dagelijks softdrugs gebruikt. Enigszins lager is het aantal dat veelvuldig alcohol gebruikt, maar van degenen die drinken neemt ruim eenderde per keer meer dan tien glazen. Een aanzienlijk deel heeft problemen ten gevolge van dit intensieve gebruik van middelen.
- *Criminaliteit:* Vrijwel alle risicojongeren hebben vrienden die regelmatig met de politie in aanraking

komen. Een behoorlijk aantal maakt zich daarnaast zelf ook schuldig aan criminaliteit. Het meest voorkomend zijn vermogensdelicten. Deelname aan vechtpartijen en het plegen van vandalisme komen minder vaak voor.

Profielen

Op basis van de samenhang tussen verschillende variabelen in de vragenlijst zijn vijf profielen tot stand gekomen. Dit zijn profielen van jongeren met bepaalde risicogedragingen. Het doel van deze indeling is het bieden van handvatten voor preventie en interventie.

1 Inactieve Blowers

De groep Inactieve Blowers bestaat voornamelijk uit autochtonen met een relatief hoge gemiddelde leeftijd van 21 jaar. Alle jongeren in dit profiel vertonen risicogedrag op de leefgebieden vrije tijd en school/werk. Geen van de jongeren volgt momenteel een opleiding of werkt. Het merendeel heeft zijn of haar opleiding voortijdig afgebroken. Wel geven ze bijna allemaal aan dat ze binnen een jaar weer een opleiding willen gaan volgen dan wel gaan werken. Nagenoeg alle jongeren leven van een bijstandsuitkering of van een WW-uitkering. Aangezien de Inactieve Blowers niet werken of naar school gaan, hebben ze een zee aan vrije tijd. In die tijd ontlopen zij echter niet veel bezigheden. De meesten geven aan geregeld uit te gaan en veel televisie te kijken. Slechts één Inactieve Blower zegt zich nooit te vervelen. Bij een enkeling

speelt het gebrek aan geld een rol bij deze verveling.

Naast het ontbreken van bezigheden overdag is een andere overeenkomst tussen de jongeren in dit profiel het veelvuldig gebruik van softdrugs. Bijna allemaal blowen ze elke dag. De reden die het meest wordt genoemd, is het rustgevend effect van cannabis. Verder blowen de jongeren uit verveling en omdat ze inmiddels niet meer zonder kunnen. Overigens hebben zij naar eigen zeggen relatief weinig last van problemen ten gevolge van blowen. In vergelijking met de jongeren in de andere profielen plegen ze relatief weinig delicten. Meer dan de helft heeft het afgelopen jaar geen enkel delict gepleegd. Evenals criminaliteit komt psychosociale problematiek onder deze jongeren relatief weinig voor.

2 Jongeren met Probleemouders

Bij de Jongeren met Probleemouders zorgen andere factoren voor risico's. De gezinssituatie is bij hen ongunstig te noemen. Verder kampen ze met

Tekening: Hans Sprangers

psychosociale problematiek. De gemiddelde leeftijd van de Jongeren met Probleemouders ligt tussen 17 en 18 jaar. Meer dan de helft van deze jongeren is uit huis gegaan wegens een problematische thuissituatie. Zij wonen momenteel allemaal in een leefgroep of kamertrainingscentrum. Naar eigen zeggen liggen escalerende ruzies met ouders, ouders met verslavingsproblematiek en/of ouders met gebrek aan gezag en controle ten grondslag aan de plaatsing in een leefgroep. Alle jongeren geven aan dat problemen door alcohol- of drugsgebruik of gokken in meer of mindere mate voorkomen bij een van hun (stief)ouders of bij beide ouders.

Een andere risicofactor is de psychosociale problematiek waaraan deze jongeren lijden. Zo is bij een aantal van hen ADHD en/of PDDNOS gediagnosticeerd, terwijl anderen bij het Riagg lopen vanwege identiteitsproblematiek en problemen in de relationele sfeer. Verder is het middelengebruik aanzienlijk. De helft drinkt op drie dagen per week alcohol, terwijl

eveneens de helft op drie dagen per week softdrugs gebruikt. Een deel van de Jongeren met Probleemouders experimenteert met andere soorten drugs. Tot slot komt binnen dit profiel spijbelgedrag veel voor en heeft een relatief groot deel zich schuldig gemaakt aan ernstige mishandeling.

3 Psychische problemen

De Geïsoleerden met Psychische Problemen hebben evenals de Jongeren met Probleemouders als risicofactor dat zij lijden aan psychosociale problematiek. Verder lopen zij allen risico op het leefgebied vrije tijd. Ze hebben namelijk weinig vrienden en/of geen goede vriend of vriendin om mee te praten wanneer ze daar behoefte aan hebben. De leeftijd van de jongeren in dit profiel loopt uiteen van 13 tot 21 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 17 jaar. Het merendeel van de Geïsoleerden met Psychische Problemen brengt een groot deel van zijn vrije tijd alleen door. De activiteiten die ze ontplooiën variëren van het spelen van computerspellen, televisie kijken, muziek luisteren en voetballen tot winkelen en uitgaan. Niemand is lid van een club of vereniging. Naast het gebrek aan vrienden hebben de jongeren allemaal te kampen met psychosociale problematiek. Zo is bij een enkeling de diagnose PDDNOS samen met ADHD vastgesteld, terwijl anderen alleen aan ADHD lijden.

4 Speciaalonderwijsleerlingen

De jongeren uit het profiel Speciaalonderwijsleerlingen uit Gebroken Gezinnen zijn kwetsbaar op de cen-

trale leefgebieden school/werk en gezin. Ze bezoeken een school voor speciaal onderwijs wegens gedrags- of leerproblemen. In combinatie met de gebroken gezinssituatie waaruit zij afkomstig zijn, kan dat bij een aantal probleemgedrag tot gevolg hebben. Met gemiddeld 15 jaar zijn ze vrij jong. Alle jongeren zijn afkomstig uit gebroken gezinnen. Ze zijn overigens allemaal tevreden over de thuissituatie. De helft merkt hierbij op dat dit samenhangt met de goede band met hun vader of moeder. Ook hebben ze weinig ruzie met hun ouders.

Een deel van deze groep bezoekt een LOM-school, terwijl anderen speciaal onderwijs volgen vanwege gedragsproblemen. Spijbelgedrag komt volgens eigen zeggen niet of nauwelijks voor. Het merendeel heeft naast school een betaalde bijbaan. De meeste jongeren drinken op één dag per week of minder alcohol, terwijl een enkeling wekelijks op drie dagen drinkt. Het aantal glazen dat wordt gedronken, is bij de meesten beperkt. Het merendeel bluft niet.

5 Criminele Vechtersbazen

De uiteenlopende risicogedragingen op het leefgebied vrije tijd vormen de overeenkomst tussen de jongeren binnen het profiel Criminele Vechtersbazen. De gemiddelde leeftijd is 17 jaar. De helft van de jongeren in dit profiel volgt een opleiding. Bijna alle schoolgaande jongeren hebben het naar hun zin op school. De niet-schoolgaande Criminele Vechtersbazen hebben werk, onder meer als

schoonmaker, autohandelaar en glazenwasser. Ze zijn tevreden over hun baan.

Het alcoholgebruik onder de jongeren in dit profiel is vrij hoog. Zo drinkt een deel meer dan twee dagen per week alcohol, terwijl de overigen alleen in het weekeinde drinken. Vooral de hoeveelheid alcohol die per keer wordt gedronken, is aanzienlijk. Bijna de helft drinkt minimaal 11 glazen per keer, terwijl een klein deel meer dan 25 glazen per keer drinkt. Eveneens ongeveer de helft gokt enkele dagen per maand, hetgeen in de andere profielen niet tot nauwelijks gebeurt. Ze spelen op gokkasten of fruitautomaten en/of kopen krasloten. De helft van de jongeren uit dit profiel heeft regelmatig tot vaak last van problemen door middelengebruik of gokken, zoals financiële problemen, ruzie met vrienden, slechte school- of werkprestaties en lichamelijke problemen.

De criminaliteit is een gezamenlijke factor in dit profiel. Bijna alle jongeren hebben zich het afgelopen jaar schuldig gemaakt aan één of meerdere vermogensdelicten. Daarnaast zijn nagenoeg alle jongeren het afgelopen jaar betrokken geweest bij één of meerdere vechtpartijen.

Aanpak

De bevindingen van het veldwerk, de interviews met de risicjongeren (de profielen) en de analyse van de registraties vormen input voor de aanpak. Het gaat hierbij niet per definitie om het ontwikkelen van nieuwe methoden, maar om een combinatie van 'oude' methoden met nieuwe tijdsgebonden benaderingen van jongeren en dan vooral risicjongeren in de Groningse samenleving. In het kort komt het neer op het uitwerken van

een ketenbenadering die expliciet bestemd is voor deze doelgroep. Van belang bij de aanpak is een gerichte samenwerking en onderlinge afstemming van de werkwijze tussen de betrokken organisaties. Het vormen van een multidisciplinair team kan hierbij het uitgangspunt zijn. Een voorbeeld hiervan is het Coach-project, dat inhoudelijk gezien een vermenging is van verschillende methoden, waarbij wordt uitgegaan van een integrale werkwijze. Deze methodiek gaat uit van een wezenlijke samenwerking,

waarbij partners met hun specifieke kwaliteiten een bijdrage leveren in een van tevoren bepaald eindproduct.

De resultaten van het onderzoek zijn gepubliceerd in het rapport 'Risicjeugd in Stad. Aard, omvang en aanpak van risicjongeren in de stad Groningen'. Voor meer informatie: Intraval, Postbus 1781, 9701 BT Groningen, telefoon 050 - 313 40 52, e-mail info@intraval.nl.

Minder preventie na brand of een inbraak

Slachtoffers van een inbraak of brand zijn veel minder geneigd om preventieve maatregelen te treffen dan vaak wordt gedacht. De belangrijkste redenen om niet tot actie over te gaan zijn dat de inboedel goed verzekerd is (38,6%), het slachtoffer er niet aan toegekomen is (33,5%) of het teveel werk vindt (22,6%).

Dit blijkt uit een onderzoek naar preventie en veiligheid, uitgevoerd door het Centrum van Verzekeringsstatistiek, dat gepresenteerd is op het verzekeraarscongres 'Preventie, een kwestie van doen!' van 13 maart en waarover in *Welwezen* (nummer 2, 2003) verslag wordt gedaan. Brand en inbraak kosten de samenleving jaarlijks 235 miljoen euro. Een kwart van de ondervraagden is zelf ooit slachtoffer geweest en tweederde heeft familie, vrienden of kennissen die door inbraak of brand getroffen zijn. In te-

genstelling tot de brandpreventie (20%) is het met inbraakpreventie redelijk gesteld: 80% heeft extra hangen sluitwerk, 60% heeft zijn huis voorzien van dievenklauwen, 17% heeft een hond en 7% beschikt over een alarminstallatie. Huurders treffen minder preventieve maatregelen dan huiseigenaren. Voor het overige zijn er geen significante verschillen in de preventiebereidheid als onderscheiden wordt naar sociale klasse, inkomen of leeftijd. Ook slachtofferschap blijkt de preventiebereidheid niet in die mate te stimuleren als je zou mogen verwachten. Een financieel steuntje in de rug kan wel effect hebben: 40% zegt preventieve maatregelen te nemen als dit gesubsidieerd wordt door de overheid of belastingvoordeel oplevert. Verlaging van de verzekeringspremie zou slechts 20% bewegen om alsnog tot actie over te gaan.

Bij het ontwikkelen van nieuwbouwplannen of renoveren van ruimtes en gebouwen wordt te weinig rekening gehouden met veiligheidsaspecten. De Veiligheidseffectrapportage biedt de mogelijkheid op transparante en gestructureerde wijze risico's en problemen in kaart te brengen en vervolgens te bepalen hoe deze voorkomen of opgelost kunnen worden. De Veiligheidseffectrapportage blijkt vooral aan te slaan in grotere gemeentes, die deze methodiek in hun eigen planproces willen opnemen. Om te voorkomen dat men al te vrijblijvend met de eisen omspringt, verdient het aanbeveling aansluiting te zoeken bij de Europese norm ENV 14383-2 voor stedenbouwkundige planning en ontwerp.

11

Bezint eer gij begint

door Jack Wever

De koppeling tussen ruimtelijk ordening en veiligheid komt maar moeizaam tot stand. Bij het kiezen van een locatie, aanleggen van de infrastructuur, inrichten van een gebied of bepalen van het ontwerp en beheer van een gebouw wordt vaak onvoldoende rekening gehouden met veiligheidsaspecten. Hierdoor worden gebruikers, bewoners, bezoekers en beheerders naderhand geconfronteerd met onnodige problemen. Het instrument dat gebruikt kan worden om dit te voorkomen, is de Veiligheidseffectrapportage (VER). De pilotfase voorbij, uitgetest in diverse projecten en qua systematiek nu geruggensteund door de nieuwe Europese norm ENV 14383-2, biedt de VER een middel om veiligheid in de gangbare planprocedures te verankeren.

Veiligheidsrisico's

Met een VER kan het bevoegd gezag een transparante en gestructureerde veiligheidsdialog op gang brengen tussen publieke en private partijen, die betrokken zijn bij de ontwikkeling van een ruimtelijk project zoals de ontwikkeling of renovatie van een wijk, buurt of gebouwencomplex. Ze kunnen inventariseren welke veiligheidsrisico's en problemen er zijn en/of verwacht kunnen worden en be-

palen hoe deze voorkomen of opgelost kunnen worden.

De VER bestaat uit het doorlopen van vijf modules, waarbij de kern gevormd wordt door het in kaart brengen van bestaande en/of te verwachten risico's en problemen, het zoeken naar en beoordelen van mogelijke oplossingen, het maken van afspraken over de gekozen oplossingen en het bewaken van de uitvoering van deze afspraken. Elke module wordt afgesloten met een rapportage waarin de bevindingen worden vastgelegd. Deze rapportages worden voorgelegd aan het bestuur dat verantwoordelijk is voor een project.

Bij het vergelijken en tegen elkaar afwegen van mogelijke oplossingen en te nemen maatregelen kan het gebeuren dat deze tegenstrijdig zijn. Ook kunnen financiële beperkingen een doorslaggevende rol spelen; soms is er niet genoeg budget om alle denkbare veiligheidsmaatregelen te nemen. De VER biedt geen kant en klare oplossingen voor dergelijke problemen, maar helpt wel bij het op tafel krijgen van de eventueel tegenstrijdige belangen en het zoeken naar gezamenlijke oplossingen.

Bij voorkeur wordt gestart met de VER vóór de daadwerkelijke bouw begint. Bezint u op veiligheid eer u begint, is dan ook het credo van de VER. Door veiligheidsmaatregelen vervolgens in de bouwplannen te verwerken ontstaat een veiliger ontwerp. Veiligheid vooraf inbouwen is meestal veel goedkoper en fraaier dan achteraf middels lapwerk de veiligheid verbeteren. Wordt pas lopende een project gekeken naar veiligheid, dan kan bovendien formeel niet meer gesproken worden van een VER.

Maatwerk

De VER beperkt zich niet tot een eenmalige activiteit of het eenmalig opstellen van een rapport. Ze kan toegepast worden op verschillende niveaus en loopt mee gedurende het gehele proces: van het initiatief tot aan de realisatie. De VER-modules dienen gekoppeld te worden aan de verschillende fases in een specifiek plannings- en/of bouwproces. De ervaring leert daarbij dat geen plannings- of bouwproces hetzelfde is en het toepassen van een VER dus altijd om maatwerk vraagt.

Dat een VER wordt uitgevoerd, wil nog niet zeggen dat de veiligheid altijd en overal op de eerste plaats komt. Naast veiligheid spelen er ook andere belangen mee in de afweging zoals milieu, werkgelegenheid, kosten en

De auteur is senior adviseur bij DSP-groep (voorheen Van Dijk, Van Soomeren en partners) in Amsterdam.

sociale belangen. Ook als veiligheids-eisen niet gehonoreerd kunnen worden, heeft de VER haar nut bewezen. De discussie is gevoerd en de voor- en tegenargumenten zijn bewust afgewogen. De meerwaarde van de VER ligt dan vooral in het transparant maken van het besluitvormingsproces, waardoor zonodig de legitimering achteraf eenvoudiger wordt.

Initiatief

Omdat de VER behalve een procesinstrument ook een bestuurlijk instrument is, wordt de beslissing om een VER toe te passen meestal door de gemeente genomen. De gemeente is immers mede verantwoordelijk voor het lokale veiligheidsbeleid. Het komt echter steeds vaker voor dat politie en brandweer het initiatief voor een VER nemen. Het geeft hun de mogelijkheid om in een zeer vroeg stadium mee te praten en hun ervaring en kennis over veiligheid in te brengen.

Over het algemeen zijn niet alleen de regisseurs van het project – de stedenbouwkundigen en/of het gemeentelijk projectbureau – maar ook de gemeente en de hulpdiensten altijd betrokken bij een VER. Afhankelijk van het soort project kunnen andere partijen erbij betrokken worden. De meest direct betrokkenen nemen deel aan een multidisciplinaire werkgroep die de VER uitvoert.

De rol van voorzitter of procesbegeleider van een VER is essentieel. De voorzitter moet enerzijds voldoende van veiligheid in ruimtelijke plannen weten om de discussie te kunnen leiden. Anderzijds moet de voorzitter ook de verschillende kennisniveaus die aanwezig zijn, kunnen vertalen naar voor iedereen heldere en begrijpelijke begrippen en moet hij de veelheid aan gegevens kunnen ordenen en prioriteiten kunnen bepalen. Ook de beschikbare tijd is een belangrijke factor: de voorzitter of procesbegeleider en de deelnemers moeten over voldoende tijd beschikken om mee te draaien in een VER-traject.

De VER blijkt vooral aan te slaan in de grotere gemeenten waar men een verder ontwikkeld veiligheidsbeleid heeft. De belangstelling is zelfs zo groot dat sommige gemeenten – Arnhem, Rotterdam, Amsterdam – ertoe over willen gaan de VER-systeematiek te verweven in het eigen planproces.

De praktijk

De wijze waarop de VER in de praktijk wordt gebracht, varieert sterk en wijkt in de meeste gevallen af van hetgeen voorgeschreven staat in de handleiding. Enerzijds willen bestuurders wel weten welke risico's en problemen er te verwachten zijn. Anderzijds zijn ze beducht dat dit het planproces ver-

traagt (de VER als 'hindermacht'). Zeker bij projecten waar het proces wat stroperiger verloopt, bestaat er angst om het proces te vertragen omdat er nóg een instrument aan toegevoegd wordt. De VER sneuvelt dan vaak in het krachtenveld tussen bestuur, hulpdiensten en private partijen.

Omdat de VER een vrijwillig instrument is waaraan men zelf inhoud kan geven en waarvan men zelf het ambitieniveau kan bepalen, is de waarde van het instrument aan erosie onderhevig. Het gevaar bestaat dat de waarde van het instrument op termijn afneemt, omdat ieder zijn eigen – niet al te 'hinderlijke' – VER gaat maken. De eisen waaraan een VER moet voldoen, zijn weliswaar helder omschreven, maar er is niemand die als strenge keurmeester optreedt.

Europese norm

Om de waarde van de VER te behouden zou aangesloten kunnen worden bij de recent verschenen Europese (voor)norm ENV 14383-2: *Prevention of crime – Urban planning and design – Part 2: Urban planning*. Deze norm geeft aan hoe criminaliteitspreventie als integraal onderdeel in het bouw- en beheerproces opgenomen kan worden. Aangezien bij het opstellen

Conferentie

Van 23 tot 26 september 2003 is er in het Olympisch Stadion te Amsterdam een internationale conferentie waarbij instrumenten zoals in dit artikel besproken centraal staan. Organisator is het agentschap Senter van het ministerie van Economische Zaken, dat de afgelopen jaren het programma Technologie en Samenleving, onderdeel criminaliteitspreventie, gestalte gaf.

Tekening: Hans Sprangers

risico's en problemen te verminderen

- 5 beslissing door het bestuur
- 6 implementatie van de maatregelen
- 7 monitoring, auditing en evaluatie

Erosiegevaar

De VER is langzaam maar zeker een bekend instrument aan het worden. De gemeenten die er reeds mee hebben gewerkt, zijn enthousiast en voor hulpdiensten vormt de VER een prima middel om veiligheid te verankeren in bouwplannen van welke aard dan ook. Het instrument wordt echter te losjes gehanteerd, waardoor de waarde ervan aan erosie onderhevig is. Er komen steeds meer VER-achtige trajecten voor; als het wat beter uitkomt, laat men gewoon een stapje weg of interpreteert men een eis wel heel erg vrij.

van de norm gebruik is gemaakt van de Nederlandse ervaringen met de VER, lijkt de Europese norm qua systematiek sterk op de VER. De mogelijke zwakte van de VER – erosie vanwege een variabel aantal stappen die voor ieder wat wils en voor niemand hindermacht opleveren – speelt minder bij de Europese norm, omdat hier geldt dat aan de beschreven stappen niet zo maar gesleuteld mag worden.

De Europese norm eist om te beginnen een antwoord op drie basale, maar vaak zo lastige vragen: over welk gebied hebben we het (*waar*), over welke problemen praten we (*wat*) en welke partijen zijn daar bij betrokken (*wie*). Tot de betrokkenen behoren in ieder geval het *bestuur* dat verantwoordelijk is voor een project. Een centrale rol in de procedure speelt verder de *uitvoerende werkgroep*: het platform waar de veiligheidsaspecten van het project worden besproken. De Europese norm bestaat verder uit zeven stappen:

- 1 vastleggen van de verantwoordelijkheden
- 2 analyse van de risico's en problemen
- 3 bepalen van de doelen
- 4 bepalen van de maatregelen om de

Hier dient snel een oplossing voor gevonden te worden. De systematiek van de VER heeft zijn waarde inmiddels bewezen en het zou zonde zijn een dergelijk goed instrument te laten eroderen, omdat niemand er de verantwoordelijkheid voor durft te nemen. Een oplossing zou gevonden kunnen worden in de Europese norm ENV 14383-2. Aan de ene kant is deze flexibeler en algemener dan de VER. Aan de andere kant is het een Europese norm en daarmee toch ook weer harder en strakker omdat anderen – 22 landen, CEN in Brussel, nationale normalisatie-instituten – over de schouders meekijken. Aanhaken bij de Europese norm biedt dan ook een uitgelezen kans om ervoor te zorgen dat de VER behalve een verleden ook nog een toekomst heeft. ● ● ●

10.000 criminele jongeren in Amsterdam

De Amsterdamse politie heeft tussen 1996 en 2000 ruim 10.000 jongeren in de kraag gevat vanwege het plegen van een strafbaar feit. Van deze jongeren behoort 40% tot de first offenders en 14% tot de harde kern.

De harde kern van 1.554 jongeren in Amsterdam kenmerkt zich doordat ze vooral zwaardere delicten pleegt en daarbij vaak geweld gebruikt. Deze jongeren lopen een groot risico in de professionele misdaad te belanden, meldt het kwartaalblad *Grensgevallen* (nummer 4, 2002) van de gemeentelijke afdeling Openbare Orde en Veiligheid. Om tot de harde kern te behoren moeten de jongeren in het onderzoeksjaar verdacht worden van het

plegen van drie of meer zware misdrijven, of van twee zware misdrijven en drie of meer antecedenten in de voorgaande jaren. Overigens is, na een aanvankelijke stijging, de omvang van de harde kern in de laatste twee onderzoeksjaren weer beland op het niveau van voor 1996.

Volgens het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek herbergt de stad ruim 100.000 jongeren tussen de 12 en 24 jaar. De gemeentelijke Dienst Welzijn heeft onlangs een factsheet uitgegeven met informatie over de groep jeugdige verdachten (12-24 jaar) en alle beleidsmaatregelen op het terrein van jeugd en veiligheid (telefoon 020 - 552 26 85). ● ● ●

Foto: Wim Oskam, Hollandse Hoogte

Tweederde van de medewerkers in de thuiszorg krijgt tijdens het werk te maken met diverse vormen van agressie en geweld. Dit blijkt uit een onderzoek van Research voor Beleid onder twintig (van de circa 130) thuiszorginstellingen. Vooral verbale agressie en vandalisme komen voor. Hoewel veel thuiszorginstellingen al maatregelen hebben getroffen, zijn veel medewerkers daar niet van op de hoogte. Behalve eventuele uitbreiding van de maatregelen is een goede communicatie daarom gewenst. Opmerkelijk is dat hoger opgeleiden in hogere functies meer ervaringen hebben met agressie en geweld. Wellicht moet de aanpak afgestemd worden op het functie- en opleidingsniveau.

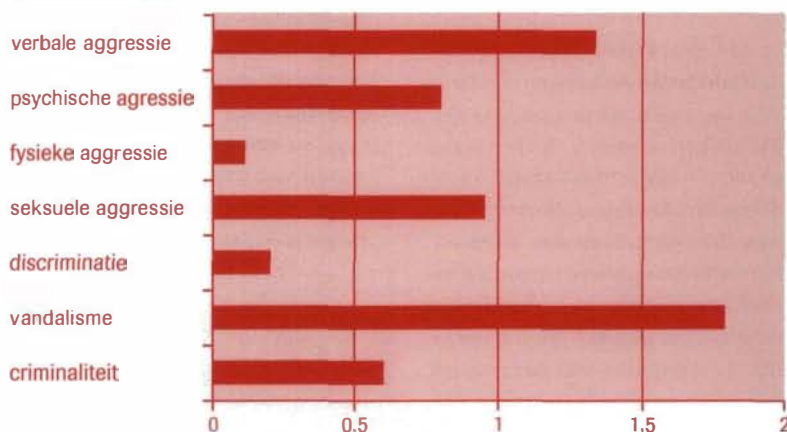
Zorgen van de thuiszorg

door Sonja van der Kemp en Marieke Hollander

Het centrale thema van de Troonrede was de veiligheid in de Nederlandse samenleving. Om die te verbeteren zijn onder andere maatregelen aangekondigd om de sociale veiligheid in het openbaar vervoer te verhogen. Zowel reizigers als personeel hebben te maken met agressie en geweld. Conducteurs zijn regelmatig het slachtoffer van fysiek geweld en ook worden zij regelmatig bespuwd. Agressie en geweld tegen medewerkers komen echter ook in veel andere sectoren voor. Bijvoorbeeld bij de sociale dienst, bij woningbouwverenigingen, in winkels en in het onderwijs, maar ook bij de thuiszorg heeft het personeel geregeld te maken met deze vorm van sociale onveiligheid.

Het personeel van de thuiszorginstellingen bestaat vrijwel geheel uit vrouwen. Zij zijn werkzaam als thuishulp, verzorgingshulp, (kraam)verzorgende, wijkverpleegkundige of in aanverwante functies. Een aantal aspecten van het werken in de thuiszorg maakt dat het thuiszorgpersoneel, in vergelijking met andere beroepsgroepen, een niet onaanzienlijk risico loopt geconfronteerd te worden met sociale onveiligheid tijdens het werk. De zorgmedewerker is vaak alleen bij de cliënt in huis en werkt ook geregeld 's avonds en 's nachts.

Gemiddeld aantal ervaringen met agressie en geweld in de thuiszorg in de laatste zes maanden

Onderzoek

De laatste jaren worden er daarom binnen de thuiszorginstellingen steeds meer maatregelen genomen om de sociale veiligheid van de werknemers te bevorderen. In het kader van de stimuleringsmaatregel Sociale Veiligheid in de Thuiszorg hebben de Sectorfondsen Zorg en Welzijn daarvoor geld ter beschikking gesteld. Thuiszorginstellingen kregen onder andere de mogelijkheid onderzoek uit te voeren onder de eigen medewerkers naar ervaringen met en de beleving van sociale (on)veiligheid tijdens het werk. Deze onderzoeken bieden inzicht in de omvang van de problemen met agressie en geweld in de

thuiszorginstellingen en de inzet en het gebruik van maatregelen om de sociale veiligheid te vergroten.

In de zes maanden voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst heeft 64% van de thuiszorgmedewerkers één of meerdere ervaringen met agressie en geweld gehad. In totaal hadden de thuiszorgmedewerkers gemiddeld bijna zes ervaringen met de verschillende vormen van agressie en geweld. Hierbij is het zinvol een onderscheid te maken tussen ervaringen met agressie en geweld in de omgeving van de cliënt (vandalisme en criminaliteit) en meer persoonlijk gerichte vormen van agressie en geweld (verbale, psychische, fysieke, seksuele agressie en discriminatie). In de om-

De auteurs zijn werkzaam als onderzoeker bij Research voor Beleid.

Foto: Theo Audenaerd,
Hollandse Hoogte

geving van de cliënt heeft men met name ervaringen met vandalisme. Van de meer persoonlijk gerichte vormen van agressie en geweld blijkt verbale agressie het vaakst voor te komen. Uit deze gegevens blijkt duidelijk dat sociale veiligheid een onderwerp is dat aandacht behoeft binnen de thuiszorginstellingen.

Koplopers

Onder de instellingen heeft een inventarisatie plaatsgevonden van de maatregelen die genomen zijn op het gebied van de sociale veiligheid. Aangezien deze instellingen zich als eerste hebben aangemeld voor het onderzoek, moet er rekening mee worden gehouden dat zij vermoedelijk koplopers zijn in het nemen van maatregelen op het gebied van sociale veiligheid. Uit de inventarisatie blijkt dat vrijwel alle instellingen de volgende maatregelen hebben uitgevoerd: mogelijkheden om alarm te slaan (bijvoorbeeld een mobiele telefoon), een vertrouwenspersoon en een procedure voor afhandeling van meldingen van agressie en geweld. Geen enkele instelling blijkt afspraken te hebben gemaakt met de politie of gemeente over de aanpak in onveilige buurten of de reactie als medewerkers een alarmnummer bellen.

Medewerkers zijn vaak niet op de hoogte van alle maatregelen die de thuiszorgorganisatie heeft genomen. Dat is jammer, aangezien alleen al de beschikbaarheid van deze maatregelen bij kan dragen aan een gevoel van

veiligheid. De thuiszorgmedewerkers blijken voor ondersteuning bij het omgaan met agressie en geweld met name te praten met collega's, de teamleider, de partner of vrienden. Blijkbaar geven zij de voorkeur aan informele vormen van ondersteuning. Meer formele maatregelen waar de medewerkers wel eens gebruik van maken zijn: praten met de vertrouwenspersoon, afspraken maken over de wijze waarop de thuiszorgorganisatie actie onderneemt richting lastige cliënten en het opstellen van gedragsregels over de manier waarop men moet handelen in bedreigende situaties.

Communicatie

Op basis van de eerste onderzoeksresultaten valt een aantal zaken op die aanknopingspunten kunnen bieden voor verder beleid binnen de thuiszorginstellingen. Ten eerste wijzen de resultaten op een verband tussen een positief oordeel van werknemers over de ondersteuning door de instelling en het aantal maatregelen dat is ingevoerd op het terrein van sociale veiligheid. De maatregelen maken aanschouwelijk dat het management van de instelling de sociale veiligheid van de werknemers serieus neemt. Tegelijkertijd blijken niet alle medewerkers op de hoogte van de maatregelen die de instelling reeds heeft ge-

nomen. Deze bevindingen pleiten voor een betere communicatie over reeds aanwezige maatregelen en, bij instellingen die nog relatief weinig maatregelen hebben genomen, voor het nemen van aanvullende maatregelen.

Werknemers hechten belang aan informele wijzen van omgaan met agressie en geweld. Thuiszorginstellingen moeten daarom aandacht besteden aan een open sfeer waarin sociale veiligheid bespreekbaar is. Dit betekent overigens niet dat de meer formele maatregelen overbodig zijn. Het ligt voor de hand dat medewerkers met name van deze maatregelen gebruik maken als er sprake is van meer problematische ervaringen met agressie en geweld.

Verskil in opleiding

Bij enkele instellingen is geconstateerd dat hoger opgeleiden met een hogere functie meer ervaringen met agressie en geweld rapporteren dan medewerkers met een lagere opleiding en functie. Ook de wijze van omgaan met agressie en geweld blijkt op sommige punten tussen deze groepen te verschillen. Het is de vraag of hoger opgeleiden werkelijk meer ervaringen hebben met agressie en geweld. Mogelijk problematiseren zij ervaringen eerder, bestempelen ze als onacceptabel en rapporteren ze daarom ook sneller. In dat geval is het te overwegen maatregelen op het gebied van sociale veiligheid te differentiëren naar functie.

Foto: Chris Keulen, Hollandse Hoogte

Op dit moment zitten er ruim één miljoen kinderen en jongeren in de gevangenis. Politie en justitie weten in feite niet wat ze anders met deze jongelui aan moeten. Ten onrechte. Sinds enkele decennia is het inzicht in de oorzaken van jeugdcriminaliteit en de mogelijkheden deze te voorkomen sterk gegroeid. Mits goed gepland en uitgevoerd bereikt preventie effecten die door een repressieve aanpak nooit geëvenaard kunnen worden. Bovendien is preventie financieel gezien een stuk voordeliger.

Bevrijd de jeugd uit d

door Irvin Waller

"Veel mensen die dagelijks met geweld te maken krijgen, gaan ervan uit dat geweld onlosmakelijk verbonden is met de mens. Maar dat is niet zo.

Geweld kan voorkomen worden. In mijn eigen land en over de gehele wereld zijn er schitterende voorbeelden te vinden van hoe men het hoofd heeft geboden aan geweld." (Nelson Mandela, 2002).

Volgens het Verdrag van de Rechten van het Kind mag een kind alleen in het uiterste geval, als laatste redmiddel, gearresteerd en in een cel opgesloten worden. Toch zitten er, terwijl u dit leest, over de hele wereld meer dan één miljoen kinderen en jongeren gevangen. Daar zitten kinderen tussen die zonder enige aanklacht of beschuldiging in de gevangenis zijn beland, die nog geen veertien jaar oud zijn, die in overvolle cellen opgesloten zijn en sommigen van hen zitten in een gevangenis voor volwassenen.

Het opsluiten van kinderen betekent in feite dat politie en justitie niet weten wat ze anders met hen aan moeten. Nog niet zo lang geleden was dat inderdaad ook zo. Toen het VN-Verdrag van de Rechten van het Kind in 1989 werd aangenomen, beschikten we nog niet over de huidige kennis over de beste wijze waarop we het aantal jeugdige boosdoeners kunnen verminderen. We stelden geen kostenplaatjes op waaruit ons duidelijk

kon worden dat een geringe inzet van preventieve middelen al een zeer positief effect heeft op deze jongeren.

Dat is nu anders. Het inzicht in de oorzaken van jeugdcriminaliteit en de mogelijkheden deze te voorkomen is de afgelopen twintig jaar sterk gegroeid. Er is uitgebreid onderzoek gedaan naar de levensloop van criminele jongeren, vanaf hun geboorte en gedurende hun puberteit tot ze het stadium van volwassenheid hebben bereikt. Projecten die beoogen de oorzaken van jeugdcriminaliteit weg te nemen, zijn grondig geëvalueerd. Bovendien hebben tal van organisaties en commissies hun gewicht in de schaal gelegd, in de overtuiging dat het noodzakelijk is het tij voor deze jonge daders te keren.

Onvermijdelijk luidt de conclusie dan ook dat we nú moeten investeren in de aanpak van de jeugdcriminaliteit, voordat er nog meer kinderen opgroeien tot criminelen en daarmee overheidsgeld én hun eigen leven verspillen.

Geweld

Inmiddels hebben diverse internationale organisaties hun schouders gezet onder de bestrijding van de jeugdcriminaliteit. Zo bracht de Wereld Gezondheids Organisatie in 2002 het *World report on health and violence* uit, waarin beschreven staat hoe geweld voorko-

men kan worden door de achterliggende oorzaken weg te nemen (zie ook SEC nummer 6, 2002). De samenstellers van het rapport denken daarbij onder meer aan het beschermen van kinderen tegen negatieve invloeden tijdens de opvoeding, het stimuleren van hechte familiebanden, het bieden van hulp bij de opvoeding, het monitoren van openbare ruimten als scholen en buurten en het treffen van maatregelen om geweld te voorkomen.

In 2002 heeft de Algemene Vergadering van de VN de Richtlijnen voor het Voorkomen van Geweld aangenomen.

De auteur is hoogleraar in de criminologie aan de Universiteit van Ottawa.

e gevangenis

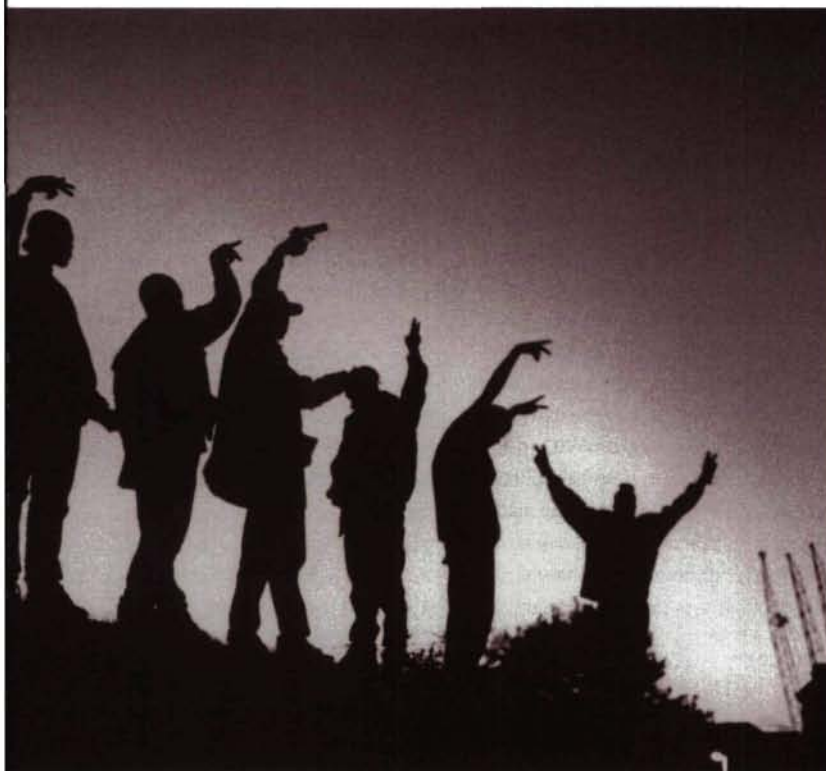

Foto: Carel van Hees, Hollandse Hoogte

men. Daarin staat aangegeven wat de overheid kan doen om (gewelds)criminaliteit te verminderen. In deze richtlijnen roept de VN de nationale overheden op om:

- in samenwerking met alle betrokken partijen de achterliggende oorzaken van het geweld te identificeren en aan te pakken.
- te investeren in *best practices* en daarbij duidelijke prioriteiten en doelstellingen te benoemen.
- ambtenaren zodanig te scholen dat ze de beginselen van succesvolle misdaadpreventie beheersen.

De aanbevelingen van zowel de Wereld Gezondheids Organisatie als de Verenigde Naties zijn gebaseerd op de ervaring dat goed geplande en uitgevoerde preventiestrategieën niet alleen criminaliteit voorkomen, maar ook een bijdrage leveren aan de duurzame ontwikkeling van een land. Dat inzicht was niet geheel nieuw; het had al eerder postgevat bij nationale commissies die in opdracht van invloedrijke instanties als het Britse Home Office en het Amerikaanse Congress aanbevelingen hebben opgesteld voor de aanpak van de criminaliteit.

Vroeg ingrijpen

Je kunt voorkomen dat jongeren het slechte pad opgaan door vroeg in te grijpen als zich risicofactoren voordoen die het kind bedreigen. Dit betekent onder meer:

- het opzetten van voorschoolse en andere programma's die de sociale en cognitieve vaardigheden vergroten van kinderen uit met name kansarme sociaal-economische milieus.
- het aanbieden van opvoedingsondersteuning aan risicogezinnen onder wie jonge alleenstaande moeders in een problematische sociaal-economische situatie en met weinig arbeidsperspectieven.
- het bieden van jeugdhulpverlening, financiële steun en ouderverlof.
- het begeleiden van jongeren die zonder diploma de school dreigen te verlaten.
- het aanbieden van programma's als Big Brothers en Big Sisters, waarbij oudere kinderen als 'grote broer' of 'zus' optreden, waardoor de jongere pupillen zich onder meer sociale vaardigheden eigen maken en zelf-respect opbouwen.
- het activeren van leraren om gewelddadig gedrag en pesterijen in de klas in te dammen.

Diverse preventieprogramma's hebben inmiddels aangetoond dat ze de criminaliteit onder jongeren fors kunnen doen afnemen. Zo zijn er in de VS programma's waarbij verpleegkundi-

gen arme alleenstaande moeders van 0- tot 6-jarige kinderen bezoeken en programma's om schooluitval te voorkomen, die de jeugdcriminaliteit met ruim 10% doen afnemen. Een dergelijk resultaat bereik je niet met het opsluiten van jongeren in de gevangenis! Ook buiten de VS, in Europa en Zuid-Amerika, zijn er steden die succesvol zijn in het terugdringen van de misdaad met cijfers die regelmatig de 50% te boven gaan. In Bogota bijvoorbeeld is het aantal moorden met 60% gedaald dankzij een reeks maatregelen die de consumptie van alcohol en de aanschaf van wapens aan banden leggen en de mogelijkheden van wraakacties beperken. Omdat de situatie in de omliggende gebieden onveranderd bleef, kan de daling niet eenvoudigweg toegeschreven worden aan bijvoorbeeld demografische trends.

Samenwerking

Samenwerking tussen de diverse instanties bij het beteugelen van de jeugdcriminaliteit is essentieel. De rijksoverheid in Frankrijk en Groot-Brittannië verlangt van gemeenten dat ze *partnerships* opzetten tussen scholen, sociale diensten, politie en andere instanties, die gezamenlijk in kaart moeten brengen welke factoren een voedingsbodem vormen voor het ontstaan van jeugdcriminaliteit. In Groot-Brittannië is dit vastgelegd in de *Crime and disorder act* van 1998. Inmiddels hebben lokale overheden voor de tweede maal verslag uitgebracht over de wijze waarop ze het nieuwe beleid geïmplementeerd en geëvalueerd hebben. Veel van deze verslagen staan op het internet.

Dankzij de *Crime and disorder act* kent Groot-Brittannië thans ook een commissie die zich buigt over de aanpak van jonge criminelen. Afgaand op de indrukwekkende afname van de jeugdcriminaliteit is de Youth Justice

Board een voorbeeld dat navolging verdient in andere landen. De commissie huldigt het standpunt dat in het vigerende beleid teveel nadruk gelegd wordt op het volgen en opsluiten van kinderen, met alle onvoorspelbare uitgaven van dien, en te weinig aandacht besteed wordt aan het oplossen van de problemen die de criminaliteit veroorzaken. De Youth Justice Board opereert onafhankelijk van de bureaucratische molochs van opsporing, vervolging en berechting.

Minder belasting

Dat de preventie van jeugdcriminaliteit niet alleen vanwege het welbevinden van jongeren en de effecten op de criminaliteit, maar ook financieel te verkiezen is boven repressie, blijkt uit een onderzoek van het International Centre for the Prevention of Crime, een instituut dat mede gefinancierd wordt door de Nederlandse ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken. Het onderzoek maakt gebruik van de gegevens uit een onderzoek

van Rand Corporation, die berekend heeft hoeveel geld de belastingbetaler moet ophoesten om de criminaliteit in Californië met 10% te doen afnemen. Een repressieve aanpak, zo blijkt, kost de belastingbetaler 225 dollar extra per jaar. Met het ondersteunen van ouders en helpen van risicokinderen wordt hetzelfde effect bereikt voor slechts 35 tot 45 dollar extra per jaar.

Deze uitkomsten onderstrepen nogmaals het belang dat er paal en perk wordt gesteld aan het opsluiten van (vooral jonge) kinderen in een politiecel, de gevangenis, of andere onacceptabele omstandigheden. We moeten investeren in preventieprogramma's, zodat kinderen en jongeren niet in de criminaliteit belanden. Laten we ernaar streven dat het aantal kinderen dat in de cel belandt, binnen nu en tien jaar met de helft verminderd is, zoals ook voorgesteld in het rapport *Children behind bars* van Defence for Children International. ● ● ●

Online verslavingshulp

Verslaafden voor wie de stap naar de hulpverlening een brug te ver is, kunnen sinds kort voor een consult terecht op de website van de Brijder Stichting. Behalve laagdrempelig kan langs deze weg ook de anonimiteit gewaarborgd worden.

De website www.brijder.nl biedt onder meer de mogelijkheid om een signaleringstest in te vullen of vragen te stellen over de gevaren van verslavende middelen, meldt *De Uitbrijder* (nummer 27, 2003). De beantwoording verloopt, afhankelijk van de ver-

trouwelijkheid, per e-mail of via de website. Daarnaast biedt de website enkele uren per dag de mogelijkheid om via de chatbox anoniem een hulpverlener te consulteren. De Brijder verwacht dat in de toekomst het grootste deel van het hulpverleningstraject digitaal zal verlopen. De hulpverlener fungeert dan op de achtergrond als trajectbewaker. Tegen die tijd zal er wel een prijskaartje aan moeten hangen, waardoor de cliënt niet langer anoniem kan blijven. ● ● ●

20.000 euro voor het beste preventieproject

door Ivoline van Erpecum

De Hein Roethofprijs is in 1987 in het leven geroepen door de redactie van *SEC*. De prijs is bestemd voor het beste initiatief, project of pakket van maatregelen dat in 2002 resultaten boekte met de preventie van criminaliteit. Niet alleen grote organisaties mogen dingen naar de preventieprijs. Ook het midden- en kleinbedrijf, wijk- en buurtorganisaties, sportverenigingen, particulieren, gemeentelijke diensten en dergelijke zijn van harte uitgenodigd zich kandidaat te stellen. Het is niet noodzakelijk dat men zelf deelneemt aan het project. Ook anderen – zoals de branche-organisatie, de wijkraad, de winkeliersvereniging of particulieren – kunnen een opmerkelijk en succesvol initiatief onder de aandacht van de jury brengen. Projecten die eerder door de jury zijn genomineerd, zijn van deelname uitgesloten. De desbetreffende organisaties en instellingen mogen daarentegen wel andere projecten aanmelden.

Een onafhankelijke jury zal haar oordeel vellen over de aangemelde projecten en initiatieven en maximaal vijf

projecten voor de prijs nomineren. De uiteindelijke winnaar wordt op 27 oktober in Wassenaar bekendgemaakt en ontvangt 20.000 euro. De overige genomineerden ontvangen een bedrag van 5.000 euro. Aan de besteding van het geld is één voorwaarde verbonden: het dient aangewend te worden voor de preventie van criminaliteit. Met de uitreiking van de Hein Roethofprijs 2003 is het feest nog niet ten einde. Een van de genomineerden wordt namelijk ook aangemeld voor de European Crime Prevention Award, die dit jaar voor de zevende keer wordt uitgereikt.

Zes criteria

Zowel voor de Nederlandse als voor de Europese preventieprijs geldt dat het project moet voldoen aan zes criteria. Deze zijn in het kort:

- 1 Het project moet zich richten op het voorkomen van criminaliteit.
- 2 De oplossing voor het probleem moet in 'eigen kring' – dat wil zeggen binnen bijvoorbeeld de eigen organisatie, wijk of vereniging – worden gezocht.

- 3 Met het project moeten in de praktijk concrete resultaten zijn geboekt.
- 4 Het project moet elders toepasbaar zijn.
- 5 De leefbaarheid van de (woon)omgeving mag door de genomen maatregelen niet zijn aangetast.
- 6 Het project moet bij voorkeur originele elementen bevatten.

Wijze van aanmelden

Wie een project wil aanmelden, dient alle criteria de revue te laten passeren in een *kort* en *origineel* verslag van maximaal vijf A-4'tjes. Het verdient aanbeveling alle zes criteria puntsgewijs te bespreken. Met een 'origineel verslag' wordt bedoeld dat het geen zin heeft om kopieën van evaluatierapporten, krantenknipsels en dergelijke te bundelen en in te zenden. Verslagen (in tienvoud!) zijn tot 31 mei welkom bij: Secretariaat Hein Roethofprijs, kamer H 1611, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag. Een uitgebreid overzicht van de 'spelregels' is bij de redactie van *SEC* verkrijgbaar.

Foto: Ton Poortvliet, Hollandse Hoogte

17,8% van de gevallen van zinloos geweld speelt zich af in het verkeer. Dit illustreert hoezeer agressief rijgedrag kan escaleren. Er zijn verschillende verklaringen voor het ontstaan van agressie in het verkeer, variërend van het karakter en de gemoedstoestand van de bestuurder tot files en dom verkeersgedrag van andere weggebruikers. Bij de bestrijding van de agressie in het verkeer maakt de politie Haaglanden gebruik van onopvallende surveillancewagens, die voorzien zijn van videocamera's. Weggebruikers die ernstige overtredingen begaan, worden staande gehouden en geconfronteerd met de beelden van hun rijgedrag.

Opzij, opzij, opzij ...

door Bart Balfort

In een Amerikaans onderzoek onder 526 automobilisten gaf 88% aan wel eens geconfronteerd te zijn met agressie in het verkeer. Bumperkleven (62%), lichtsignalen (59%) en obscene gebaren (48%) waren de meest genoemde vormen van agressie. Opmerkelijk detail is dat slechts 6% van de ondervraagde automobilisten erkende zich wel eens schuldig te maken aan bumperkleven. In Nederland lijkt de situatie niet veel beter, getuige het feit dat bumperkleven bovenaan staat in de top-10 van ergerissen in het verkeer. Veel mensen zijn, volgens diverse onderzoeken, van mening dat de agressie in het verkeer de laatste jaren toeneemt.

Vormen van agressie

In de media wordt op twee manieren over agressie in het verkeer gesproken. De 'agressie in engere zin' heeft betrekking op ernstig uit de hand gelopen conflicten waarbij de verkeersdeelnemers met elkaar op de vuist gaan, schelden, schieten, bedreigingen uiten, enzovoort. In Amerika noemen ze dit *road rage*. Daarnaast is er 'agressie in ruimere zin', die alle normoverschrijdingen omvat, van bumperkleven en te hard rijden tot snijden en steeds van baan wisselen. In onderzoeken worden veelal drie categorieën onderscheiden:

1. Agressief weggedrag

- bumperkleven
- steeds van baan wisselen
- gevaarlijk inhalen

- inhalen op de vluchtstrook
- geen richting aangeven
- veel te hard rijden
- door rood licht rijden

2. Agressieve signalen

- lichtsignalen
- claxonneren
- afkeurend of kwaad kijken
- gebaren maken

3. Zware agressie

- lichamelijk geweld
- bedreiging met een wapen

Verklaringen

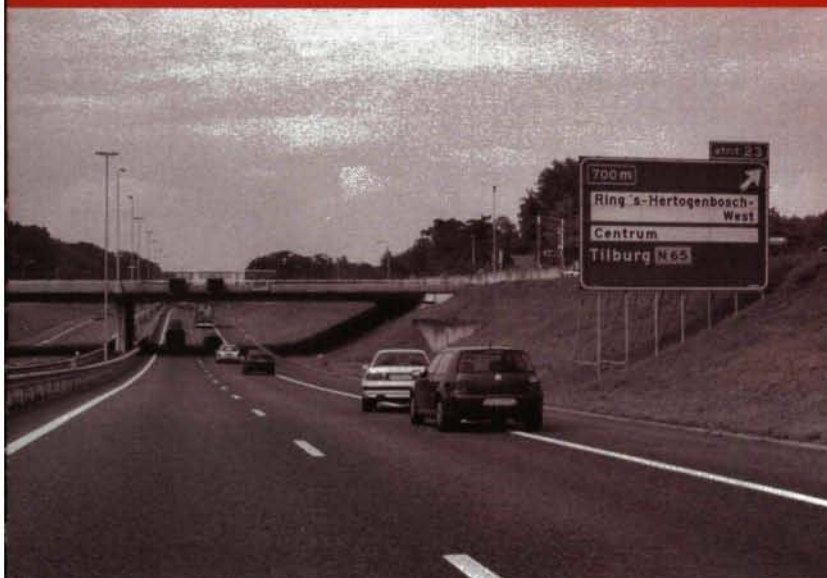
Agressief gedrag in het verkeer is zodanig complex dat er geen eenduidige verklaring voor is. Er zijn dan ook verschillende verklaringen mogelijk. Vaak wordt het accent gelegd op de psyche van de agressor, maar we moeten niet vergeten dat de aanleiding voor de agressie vaak extern is, bijvoorbeeld doordat een medeweggebruiker stupide gedrag vertoont of omdat een aantal rijbanen is afgesloten zonder dat er aan de weg gewerkt wordt. Bij het verklaren van agressief gedrag in het verkeer wordt een onderscheid gemaakt tussen interne en externe oorzaken.

Onder de *interne oorzaken* vallen het karakter en de gemoedsgesteldheid van de bestuurder. Sommigen hebben nu eenmaal een agressiever karakter dan anderen. Mensen met een extre-

me drang om zich te manifesteren of met een hang naar egocentrisme zijn eerder geneigd tot agressief gedrag. Vandaar dat veel jongemannen zich schuldig maken aan agressie in het verkeer. Behalve het karakter kan de gemoedsgesteldheid van invloed zijn. Als je gestrest bent, ben je eerder vatbaar voor agressief rijgedrag dan wanneer je volledig ontspannen bent. Ook vermoeidheid, onvrede en vooral haast zijn van invloed op het rijgedrag. Dergelijke factoren kunnen het effect van de externe oorzaken versterken.

Onder de *externe oorzaken* vallen gedrag van andere weggebruikers, specifieke omstandigheden op de weg en voertuigkenmerken. Om met het eerste te beginnen: weggebruikers kunnen onbewust agressie opwekken. Een bekend voorbeeld is het te lang links blijven rijden op de snelweg. Ook langzaam rijden lokt agressie uit. Vaak ook is agressie een *reactie* op agressie, zoals bij snijden en bumperkleven. Specifieke omstandigheden op de weg die agressie kunnen opwekken, zijn onder meer filevorming, druk verkeer en onduidelijke verkeerssituaties. Ten slotte de voertuigkenmerken. Mensen voelen zich vaak vrij in hun auto, soms zelfs los van de dagelijkse werkelijkheid. Autoverkeer brengt een bepaalde anonimiteit teweeg die het gedrag beïnvloedt. Daarnaast zijn er bepaalde voertuigen die de bestuurder als het ware uitdagen tot agressief rijgedrag. Met name de BMW en bepaalde typen VW Golf zouden hiertoe behoren.

De auteur is werkzaam bij de politie Haaglanden.

Ruzie tussen twee automobilisten op de A2 bij Den Bosch. Omdat de donkere wagen links bleef rijden, passeerde de lichte wagen rechts en dwong de donkere wagen vol op de rem te gaan staan. Foto: Thomas Schlijper, Hollandse Hoogte

Surveillance

De bestrijding van agressie op straat is een van de prioriteiten in het beleidsplan van de politie Haaglanden. Voor het Bureau Verkeer en Operationele Ondersteuning betekent dit vooral de bestrijding van agressie in het verkeer. 17,8% van de gevallen van zinloos geweld speelt zich af in het verkeer. Op zich zijn de beschikbare methoden en middelen ontoereikend om serieus de strijd aan te gaan met onveilig weggebruik. Overtredingen zijn lastig te constateren. Bovendien zijn weggebruikers moeizaam te overtuigen van hun foute gedrag, waardoor ze al gauw in herhaling vallen.

In het verleden is er in Haaglanden een pilot geweest om agressie in het

verkeer aan te pakken. Hoewel de pilot geslaagd was, kon ze vanwege gebrek aan geld en menskracht niet voortgezet worden. Thans wordt via onopvallende surveillance getracht de agressie in het verkeer aan te pakken. De politiewagens zijn voor dit doel uitgerust met een videocamera aan de voor- en achterzijde, die gekoppeld is aan een videoscherm in het voertuig. Tijdens de opname van het beeld loopt een geijkte snelheidsmeter mee. De politieagenten in de wagen volgen weggebruikers die ernstige overtredingen begaan, houden hen staande en confronteren hen met de opgenomen beelden van het rijgedrag.

Een tweede hulpmiddel is de motorfiets, die vooral in de bebouwde kom en in de spits voordelen biedt boven de inzet van surveillancewagens. De motorfiets is eveneens als onopvallend politievoertuig uitgerust, maar heeft geen videocamera. De kwaliteit van de beelden zou minder goed zijn, omdat de camera een vaste opstelling heeft. Bovendien zou het beeldschermje in een zijkoffer gemonteerd moeten worden. De bestuurder die staande wordt gehouden, zou dan – ook in slechte weersomstandigheden – op zijn knieën naar zijn gedragingen moeten kijken.

De opvallende politiewagens en motoren blijven natuurlijk ook gewoon

hun werk doen en komen in actie als er sprake is van agressie in het verkeer. De ervaring heeft geleerd dat agressieve weggebruikers het veel te druk hebben met hun rijstijl om regelmatig in hun spiegels te kijken. Overigens is de preventieve werking die uitgaat van de politie op de weg groot.

Positief

De bestuurders van de onopvallende surveillancewagens zijn unaniem positief. De aanpak van agressie, het terug laten zien van de beelden en de directe reactie van de verkeersovertreder vallen in goede aarde. Ook de reacties van het publiek zijn voor 98% positief. De verkeersovertreder weet precies waarom hij de bekeuring krijgt. Diverse malen zijn er journalisten als passagier meegegaan, die na afloop lovende verhalen schreven over de videosurveillance.

In 2002 is in totaal 1.184 uur besteed aan het project 'Agressie in het verkeer'. In tabel 1 staat een overzicht van de top-10 aan bekeuringen die uitgedeeld zijn. Ook in 2003 valt er nog veel werk te doen voor de onopvallende surveillance. Daarbij moet men wel bedenken dat agressie in het verkeer in feite een symptoom is van de agressie in de maatschappij. Bestrijden van agressie in het verkeer is dus grotendeels symptoombestrijding, maar dat is het rijden onder invloed ook.

Tabel 1. Top-10 processen-verbaal voor agressief rijgedrag in 2002

Te hard rijden (> 30 km/uur)	492
Bellen	252
Bumperkleven	82
Rijden op de vluchtstrook	76
Rijden door rood licht	64
Rechts inhalen	44
Links blijven rijden	36
Snijden	20
Art. 5 Wegenverkeerswet	20
Niet volgen van rijstroken	18

Foto: Willem Middelkoop, Hollandse Hoogte

Rechters worden benoemd door de regering en zijn daardoor indirect ge-legitimeerd door het volk. Bij supranationale rechtspraak is die legiti-miteit minder duidelijk, zeker wanneer er sprake is van 'overwinnaarsrecht' zoals tijdens de processen van Neurenberg. Wie heeft het recht om, pak 'm beet, Saddam Hussein te berechten? Tijdens een lezing voor de Utrechtse Faculty Club liet Micha Wladimiroff zijn licht schijnen over oorlogsrecht, de legitimiteit van supranationale rechtshandhaving en de di-lemma's van berechting van oorlogsmisdaden.

In liefde en oorlog was a

door Ivoline van Erpecum

Vanuit een moreel oogpunt be-schouwd is er iets vreemds aan de hand met oorlogen. Wat in vreedstijd niet geoorloofd is, het doden van mensen, is op het krijgstoneel opeens niet alleen toegestaan, maar zelfs *verplicht*. Toch valt het doden onder de rechtsdelicten, zeg maar de (bijbelse) Tien Geboden waarvan de waarde in alle uithoeken van de wereld wordt er-kend. Tegenover de rechtsdelicten staan de wetsdelicten, die veeleer ge-baseerd zijn op afspraken. Het meest bekende voorbeeld is het rijden op de linker weghelft: in Nederland is dat verboden, in bijvoorbeeld Groot-Brittannië juist verplicht. De rechtsde-licten weerspiegelen de normen en waarden van de samenleving en zijn min of meer universeel. Tot op zekere hoogte, dus.

Micha Wladimiroff, oud-hoogleraar bijzonder strafrecht aan het Willem Pompe Instituut te Utrecht, vermaard als strafrechtadvocaat in een tijd dat nog geen hond brood zag in deze tak van de advocatuur, die zijn eerste faam verwierf tijdens de Slavenburg-affaire over het witwassen van crimi-neel geld, die waarschuwde voor te veel ijver bij het oppakken van de top van het bedrijfsleven omdat er – ana-loog aan de wielklem aan het wiel van een Rolls Royce – in het strafrecht geen plaats mag zijn voor leedver-maak, die door het Joegoslavië Tribunaal als een van de drie amici curiae tot voor kort toegevoegd was

aan de verdediging van Slobodan Milosevic.

Deze Wladimiroff dus liet op 14 april tijdens een bijeenkomst van de Utrechtse Faculty Club zijn licht schij-nen over oorlogsrecht, de legitimiteit van supranationale rechtshandhaving en de dilemma's van berechting van misdaden tegen de menselijkheid. Eén vloeiend betoog, zonder haperin-gen, voor de vuistweg uitgesproken terwijl hij voor het publiek in de kleine zaal heen en weer liep als was hij een advocaat voor een Amerikaanse jury-rechtbank.

Fatsoenlijke strijd

In de loop der eeuwen dat koningen, keizers, landen en landheren hun le-gers op de been brachten om oorlog te voeren, werden er zoetjesaan regels opgesteld om deze strijd op leven en dood wat fatsoenlijker te laten verlo-pen. Aan het begin van de twintigste eeuw werden zelfs verdragen geslo-ten, die tijdens de oorlog van 1914-1918 snel in de vergetelheid raakten. Het verloop van de Eerste Wereld-oorlog bracht echter zo'n schrikeffect tewee, dat na afloop ervan besloten werd de ontwikkeling van het huma-nitaire recht serieus ter hand te nemen. Het begon met het formule-ren van oorlogsmisdrijven zoals het doden van een soldaat die zich reeds overgegeven heeft. Na afloop van de Tweede Wereldoorlog werden misdrij-ven tegen de menselijkheid en genoci-

de toegevoegd aan de lijst van inter-nationaal erkende delicten. Minder consensus is er nog steeds over folte-ren en het uitoefenen van terreur.

Het is natuurlijk mooi – althans, voor zover je daarvan kunt spreken in oor-logssituaties – dat er overeenstem-ming is over een aantal daden die zelfs in oorlogstijd als onacceptabel worden beschouwd, maar wie zal die 'gedragscode' handhaven als een land of leger hem met de voeten treedt?

es geoorloofd

Opening van een zittingsdag van het Joegoslavië Tribunaal. Foto: Bert Verhoef, Hollandse Hoogte

Normaliter kun je, als het recht geschonden wordt, een beroep doen op de 'rechter om de hoek'. Deze rechter is benoemd door de regering en is dus indirect gelegitimeerd door het volk. Wanneer echter een rechtssysteem niet functioneert, omdat de machthebbers grote angst inboezemen, zoals in Suriname na de decembermoorden in 1982 het geval was. Of omdat een land uiteengevallen is, zoals met Joegoslavië gebeurd is. Of wanneer de oorlogsmisdadigers uitge-

weken zijn naar een ander land, zoals de nazi's eertijds naar Zuid-Amerika. Of wanneer je domweg formeel niet bevoegd bent om recht te spreken, zoals Nederland bijvoorbeeld niet een Argentijn kan berechten die een Pool heeft vermoord. Wie is dan in dergelijke situaties gerechtigd om recht te spreken?

Overwinnaarsrecht

Toen na de Tweede Wereldoorlog oorlogsmisdadigers berecht werden door

de tribunalen in Neurenberg en Tokio, werd in feite overwinnaarsrecht toegepast, hetgeen de geloofwaardigheid van de rechtspraak niet ten goede komt. De tribunalen waren weliswaar breed samengesteld, maar geen van de overwonnen landen had er zitting in. Om complicaties te voorkomen werden de regels simpel gehouden. Dat bevredigde niet echt en er rijpten dan ook plannen voor de oprichting van een permanent internationaal strafhof. Lange tijd gooide de Koude Oorlog roet in het eten, maar anno 2003 is dit strafhof dan toch een feit. Weliswaar tegen heug en meug van onder andere de Amerikanen, maar toch.

Voor advocaten brengt de supranationale rechtspraak specifieke problemen met zich mee, zoals getuigen wier identiteit beschermd moet worden en getuigenissen waarvan het waarheidsgehalte vanwege de vertaling moeilijker te bepalen is. Problematisch is ook dat de macht en de mogelijkheden van het internationaal strafhof door regels beperkt worden en bovendien afhankelijk van de wil van landen om medewerking te verlenen aan het uitleveren van oorlogsmisdadigers. Er is geen internationale politiemacht die het oorlogsrecht kan handhaven. In dat opzicht is het mogelijk preventieve effect van het internationaal gerechtshof vooralsnog beperkt.

Foto: Sake Elzinga, Hollandse Hoogte

Om de jeugdcriminaliteit adequaat te bestrijden is een snelle, vroegtijdige en consequente reactie gewenst. De snelheid van reageren laat echter te wensen over. Enkele jaren geleden is uit onderzoek gebleken dat de doorlooptijden in de jeugdstrafrechtketen te lang zijn. Het project Verkorting Doorlooptijden Jeugdstrafrechtketen moet daar verandering in brengen. Omdat de meeste jongeren een leer- of werkstraf krijgen, heeft dit project vooral consequenties voor de Halt-bureaus. Niet in de laatste plaats omdat snelheid ten koste kan gaan van bijvoorbeeld de pedagogische principes van de Halt-afdoening. Halt zal zich moeten bezinnen op haar werkwijze en uitgangspunten.

Hoe korter, hoe beter?

door Martijn van Gool en
Annemarieke van Egeraat

De doorlooptijden in de jeugdstrafrechtketen zijn veel te lang, bleek enkele jaren geleden uit onderzoek. Daarom zijn normen voor de gehele jeugdstrafrechtketen vastgesteld door de toenmalige staatssecretaris Kalsbeek van Justitie. Om die normen te realiseren is in 2001 het project Verkorting Doorlooptijden Jeugdstrafrechtketen van start gegaan. Het project heeft vooral consequenties voor de Halt-bureaus. Jaarlijks komen in Nederland circa 47.000 jongeren met de politie in aanraking. Een groot deel van hen – ongeveer 19.000 in 2002 – krijgt van de politie een Halt-afdoening aangeboden en komt terecht bij een van de 59 Halt-bureaus. De normen voor de jeugdstrafrechtketen schrijven voor dat de Halt-bureaus medio 2003 80% van de jongeren binnen zestig dagen na het eerste verhoor door de politie moeten laten aanvangen met een werk- of leerstraf.

De doorlooptijd van zestig dagen is de gedeelde verantwoordelijkheid van de politie en Halt. Halt is afhankelijk van de politie voor verwijzingen. Formeel is het politietraject vastgesteld op vijf dagen. Zoals uit tabel 1 valt af te lezen ligt het percentage dat de politie weet te realiseren, ver beneden de norm

Tabel 1. Doorlooptijden in 2001 en 2002

Norm	2001	2002
Eerste verhoor – eerste werkdag: 60 dagen (realisatie norm Halt en politie)	50%	52%
Eerste verhoor – ontvangst Halt: 5 dagen (realisatie norm politie)	23%	29%
Datum ontvangst – eerste werkdag: 55 dagen (realisatie norm Halt)	70%	73%

van 80%. Halt realiseert daardoor op de Kalsbeeknorm van zestig dagen aanzienlijk lager dan wanneer alleen het eigen traject in ogenschouw wordt genomen.

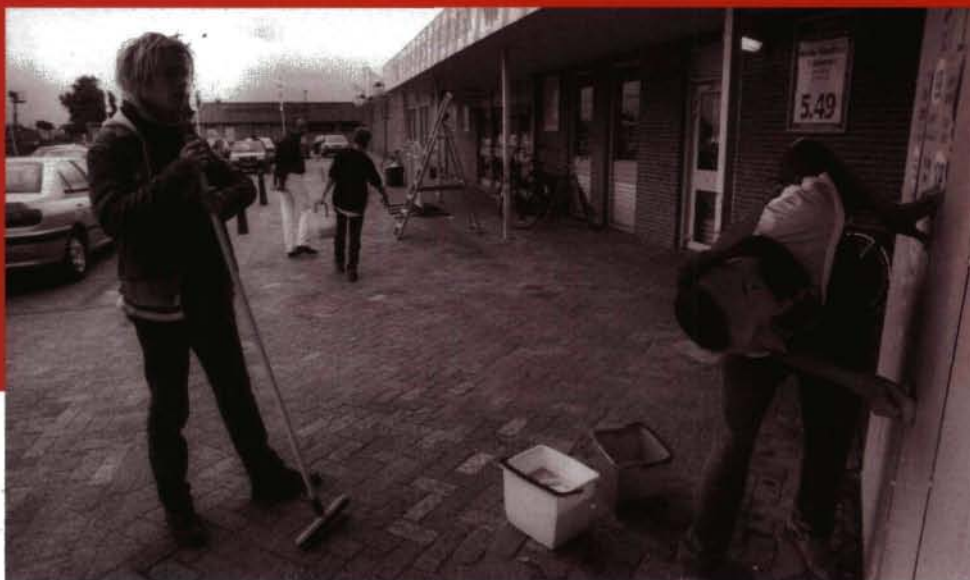
Onderzoek

Halt Nederland heeft twee onderzoeken bij de Halt-bureaus naar doorlooptijden uitgevoerd. In 2001 is aan de hand van vragenlijsten en interviews een nulmeting bij alle Halt-bureaus gehouden. In het onderzoeksverslag zijn knelpunten bij het organiseren van de Halt-procedure beschreven, op basis waarvan aanbevelingen geformuleerd zijn om de doorlooptijden te verkorten, gericht op de strategie, de afdoening en de organisatie.

De aanbevelingen richten zich onder meer op het formaliseren van afspraken met de politie in een contract, het verruimen van de openingstijden en functiedifferentiatie bij het Halt-bureau. Deze aanbevelingen hebben centraal gestaan bij de tweede onderzoeksronde eind 2002.

Bij het tweede onderzoek is de voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen door de Halt-bureaus onderzocht. Twaalf Halt-bureaus zijn geselecteerd op basis van grootte (fte) en geografisch werkgebied. Met de coördinatoren van de Halt-bureaus zijn diepte-interviews gehouden, die in duur varieerden van twee tot drie uur. Het onderzoek laat zien hoe groot de verscheidenheid in uitvoering van de Halt-afdoening is. Halt-bureaus verschillen bovendien onderling sterk als

Martijn van Gool en Annemarieke van Egeraat zijn respectievelijk werkzaam als assistent- en beleidsonderzoeker bij Halt Nederland.

Onder begeleiding van een medewerker van het Halt-bureau verrichten twee jonge winkeldieven schoonmaakwerkzaamheden bij de winkel waar ze gestolen hebben. Foto: Co de Kruijf, Hollandse Hoogte

organisatie (grootte, geografisch werkgebied en rechtsvorm). Dat maakt dat het onderzoek geen uitsluitel geeft over een ideaaltypische Halt-afdoening die doorlooptijden verkort én die voor alle Halt-bureaus toepasbaar is. Anders gezegd, Halt-bureaus hebben met wisselend succes in relatie tot doorlooptijden sommige aanbevelingen uitgevoerd. Op de implicaties van de verscheidenheid wordt hier verder ingegaan.

Officieren van justitie en politiekorpsen hebben tot op zekere hoogte beleidsvrijheid om af te wijken van de regelgeving. Voor de Halt-bureaus is de standaardafdoening (vastgelegd in een handboek) niet dwingend. Als gevolg van deze discretionaire beleidsvrijheid ontstaat verscheidenheid in de uitvoeringspraktijk. Dat is op zich geen probleem, tenzij de uitgangspunten van de Halt-afdoening, de rechtsgelijkheid voor de jongeren of de effectiviteit in het geding komen. De resultaten van het onderzoek roepen de vraag op of de pedagogische uitgangspunten – snel, vroegtijdig en consequent – in de praktijk nog voldoende gestalte krijgen. Drie voorbeelden illustreren dit.

Een of meer gesprekken

De standaard Halt-afdoening bestaat onder andere uit twee gesprekken met

een tussenpoos van ongeveer een week. In deze periode krijgt de jongere de mogelijkheid na te denken over de toedracht van het delict en een passende straf. In de praktijk blijkt dat het aantal gesprekken met jongeren verschilt per bureau (variërend van één tot vier) en soms per delict (één gesprek voor een eenvoudig en meerdere gesprekken voor een zwaarder delict). Naast het aantal gesprekken verschilt de *inhoud* van de gesprekken, bijvoorbeeld een evaluatief in plaats van een voorbereidend tweede gesprek, of een gesprek alleen met de ouders. Het oorspronkelijke doel van de periode tussen het eerste en tweede gesprek was de jongere bedenktijd te geven en een tweede confrontatie, waardoor attitudeverandering meer waarschijnlijk wordt. Ook is er meer tijd voor het signaleren van de achterliggende problematiek, wanneer een medewerker een jongere op meerdere momenten tijdens de afdoening treft. Eén gesprek betekent vanzelfsprekend kortere doorlooptijden, maar tevens minder contactmomenten met de jongeren. De effectiviteit van de Halt-afdoening is eerder onderzocht en de gesprekken worden door de jongeren als leerzaam ervaren (T. Dijkman en L. Gunther Moor: *Kwaliteit en effectiviteit van de Halt-afdoening*. ITS, 1998). De pedagogische (meer)waarde van de gesprekken en de uitvoering ervan

dienen opnieuw te worden vastgesteld.

Consequent of snel

Een jongere wordt bij voorkeur daar te werk gesteld waar een directe relatie is met het gepleegde delict. De veronderstelling is dat een confrontatie met de benadeelde(n) de bewustwording bij de jongere over de consequenties van het delict vergroot. Een ander pedagogisch uitgangspunt van de Halt-procedure is de *lik-op-stuk reactie*; bij jongeren is het belangrijk hen snel een halt toe te roepen, voordat zij vergeten. Beide uitgangspunten zijn nevensgeschikt bij het regelen van een werkplek voor de jongeren. Maar wat laat een Halt-bureau prevaleren, wanneer een jongere niet snel bij de benadeelde kan worden geplaatst: de relatie tussen werk en het gepleegde delict of de lik-op-stuk reactie. In het geval van winkeldiefstal kan men kiezen voor een andere winkel als werkplek. Dan is gekozen voor lik-op-stuk. Maar men kan van mening zijn dat dit een te ruime opvatting c.q. uitholling is van het principe dat er een relatie moet zijn tussen het werk en het delict. Immers, de jongere wordt niet bij de directe benadeelde tewerkgesteld. In de praktijk blijkt dat lik-op-stuk de relatie werk-delict verdringt, uit praktische redenen weliswaar, maar is dit wenselijk?

Schaderegeling en werk

Schadezaken hebben om twee redenen een lange(re) doorlooptijd. Allereerst is het Halt-bureau afhankelijk van benadeelden voor informatie (bewijsstukken, rekeningen en dergelijke) om een schaderegeling te treffen. Om de wachttijd te verkorten worden aan benadeelden termijnen gesteld om de informatie aan te leveren. Bij overschrijding van de termijnen wordt geen schaderegeling getroffen. Uit het oogpunt van het verkorten van de doorlooptijden is dit begrijpelijk, vanuit het pedagogisch oogpunt dat schadeherstel of -vergoeding onderdeel van de afdoening dient te zijn niet.

Ten tweede zorgt het tweezijdige juridische karakter van de afdoening (civiel en strafrechtelijk) voor vertraging. Om een vervolgbare zaak te behouden bij een negatief sepotadvies worden jongeren pas tewerkgesteld nadat de schade volledig of grotendeels is betaald. Dat betekent, zeker gezien de beperkte financiële middelen van jongeren, vaker een lage realisering van de Kalsbeeknorm en geen lik-op-stuk voor de afdoening. In een enkel arrondissement is hier een oplossing voor gevonden. Daar staat het openbaar ministerie toe dat het betalen van schade en werken tegelijkertijd mogen plaatsvinden. Dat veroorzaakt wel rechtsongelijkheid, omdat afhankelijk van het beleid van het openbaar ministerie de duur van de afdoening sterk kan verschillen.

Korter met kwaliteit

De voorbeelden illustreren grote verschillen tussen de Halt-bureaus, die in de loop der jaren een eigen invulling aan de Halt-afdoening hebben gegeven. De voorbeelden zijn tevens exemplarisch voor waar de sector als ge-

heel momenteel staat. Ruim twintig jaar na de start van Het ALTERNatief in Rotterdam moeten er opnieuw keuzes worden gemaakt. Allereerst over de pedagogische uitgangspunten van de Halt-afdoening. Die uitgangspunten moeten opnieuw vastgesteld en gewaarborgd worden in de uitvoering, zodat wijzigingen in de Halt-afdoening met het doel de doorlooptijden te verkorten de kwaliteit en effectiviteit van de afdoening niet (langer) aantasten.

Ten tweede dienen er keuzes gemaakt te worden over de organisatievorm van de Halt-bureaus. Zo blijkt uit het onderzoek dat knelpunten bij het verkorten van de doorlooptijden vaak te herleiden zijn tot de kleinschaligheid van de Halt-bureaus. Een plotselinge toename van het aantal verwijzingen, ziekte en/of verlof, de permanente werkdruk kan een klein bureau niet

zonder gevolgen voor de afdoening opvangen. Ook zijn de eisen voor financiële verantwoording en administratieve procedures aangescherpt. Uit het oogpunt van efficiëntie en kwaliteit is het moeilijk voorstelbaar dat de Halt-bureaus hun huidige bestaansvorm behouden.

De onderzoeksresultaten zijn aanleiding voor Halt Nederland om aan te sturen op uniformering van de Halt-afdoening en schaalverandering bij de Halt-bureaus. Uniformering en schaalverandering zijn echter geen doelen op zich, maar een waarborg voor kwaliteit en effectiviteit van de sector. Halt Nederland gaat intensief in dialoog met de Halt-bureaus om de koers te bepalen. Het doel is uiteindelijk de Kalsbeeknormen te realiseren, met behoud van kwaliteit!

Eng, enger, engst

Enge plekken zijn er in diverse gradaties. De ene enge plek is enger dan de andere. In de top-5 prijken: haltes van het openbaar vervoer, parkeergarages, het openbaar vervoer, uitgaanscentra en winkelcentra.

De openbaar-vervoerhaltes scoren op de rangorde van onveilige plekken het hoogst met 67%. Wie zich op twee plekken onveilig voelt, noemt als eerste altijd de bushalte en pas daarna de parkeergarage. Ook bij het noemen van drie of meer plekken blijft de volgorde gehandhaafd. Winkelcentra waken bij 29% van de respondenten een

onveilig gevoel op. Het onderzoek van het Centrum van Verzekeringsstatistiek naar concrete enge plekken, waarvan in het verzekeraarsmagazine *Welwezen* (nummer 2, 2003) melding wordt gemaakt, brengt ook een verschil aan het licht in de veiligheidsbeleving van mensen die nooit en zij die ooit in een onveilige situatie hebben verkeerd. 32% van de respondenten die nooit iets onveiligs hebben meegemaakt, voelt zich op de bewuste enge plekken ook nooit onveilig. Bij de respondenten die wel eens iets is overkomen, is dat 21%.

Het voorstel van minister Donner om veelplegers tot twee jaar extra straf te geven wordt door de politie veelal met instemming begroet. Toch zijn niet alle lezers van SEC die een reactie stuurden op dit thema, enthousiast. Het strafrecht biedt nu al de mogelijkheid om recidive te laten meewegen in de bepaling van de strafmaat. Van het sobere regime in de nieuwe inrichtingen voor stelselmatige daders wordt bovendien een weinig heilzaam effect verwacht.

Dweilen onder een open kraan

door Ivoline van Erpecum

Veelplegers zijn niet alleen een plaag voor de burgerij, ook politie en justitie hebben er hun handen mee vol. Omdat de veelpleger voor de rechter komt en uiteindelijk in de cel belandt, heeft de politie talloze malen moeten optreden. Niet al die gevallen komen ter ore van justitie, vertelde projectleider Smilda van het Utrechtse project 'Heldere aanpak hardkernjongeren' tijdens een bijeenkomst op 12 maart over het veiligheidsprogramma *Naar een veiliger samenleving*. Die incidenten worden dus ook niet meegewogen bij het bepalen van de strafmaat. De draaideurcrimineel is dus binnen een mum van tijd op vrije voeten en vervalt in zijn oude gedrag, zodat de politie weer in actie moet komen. Hoezeer de veelpleger beslag legt op de politieke en justitiële capaciteit, illustreerde Smilda aan de hand van een casus, waarbij een veelpleger in vier jaar tijd 774 delicten pleegde waarmee hij behalve de politie, rechterlijke macht, reclassering en advocaten ook 39 parketsecretarissen en 22 officieren van justitie bezighield.

Het voorstel van minister Donner van Justitie om veelplegers tot twee jaar extra gevangenisstraf te kunnen geven, valt dan ook met name bij de politie in goede aarde. Op de oproep in het februarinummer aan de lezers van SEC om hun mening te geven over het wetsvoorstel reageren veel agenten

positief, omdat ze dan meer tijd hebben om zich aan andere zaken te wijden in plaats van steeds de veelpleger achter de voddens te moeten zitten. Maar onder de politie bevinden zich ook 'dissidenten', die vinden dat het huidige strafrecht al voldoende mogelijkheden biedt om veelplegers voor langere tijd op te sluiten. Alleen wordt er geen optimaal gebruik gemaakt van die mogelijkheid. Winkeldieven bijvoorbeeld, kunnen nu al vier jaar krijgen, maar in de praktijk gebeurt dat niet. Zo ook zal die maximaal twee jaar extra straf van Donner er wel in uitmonden dat 'slechts' enkele maanden extra worden opgelegd in plaats van de volle mep. Maak, kortom, beter gebruik van de bestaande regels en hou eens op met steeds nieuwe regels te bedenken.

Ook elders klinken kritische geluiden. Het sobere regime dat de veelplegers in de nieuwe inrichtingen voor stelselmatige daders te wachten staat, biedt weinig hoop op een betere toekomst. Beter ware het meer te investeren in preventie. Ook wordt een parallel getrokken met de Californische *three strikes and you're out*-wet, waarbij een crimineel die voor de derde keer een misdrijf pleegt – ongeacht welk – een levenslange celstraf te wachten staat. Zo ver gaat het voorstel van Donner natuurlijk niet, maar of een extra gevangenisstraf op termijn tot minder recidive leidt, wordt sterk betwijfeld. In dat opzicht blijft het voor de politie dweilen met de kraan open.

SECurity Check

In SECurity Check peilt SEC de mening van zijn lezers over actuele onderwerpen. Mail uw oordeel naar i.l.van.erpecum@minjus.nl of fax naar 070 - 370 72 50. In het volgende nummer van SEC wordt het resultaat van de peiling bekendgemaakt.

Identificatie vormt een steeds belangrijker middel om criminaliteit te voorkomen en misdadigers op te sporen.

Sinds DNA in 1953 ontdekt werd als de genetische blauwdruk van elke levende cel, is er een uniek identificatiemiddel beschikbaar. Voor een optimale opsporing zou het mooi zijn als het DNA van iedere burger in een databank wordt opgeslagen. Potentiële daders krabben zich bovendien wel twee keer achter hun oor voordat ze het criminele pad op gaan. Een goed idee?

Naar verwachting zal de verkoop van goederen via postorderbedrijven in de toekomst een grote vlucht nemen. De toename is vooral te danken aan de mogelijkheden die internet biedt om goederen te bestellen. Er zal navent meer aandacht besteed moeten worden aan de preventie van diefstal. Het meest kwetsbaar zijn het moment dat de goederen in het magazijn geselecteerd worden en het inladen van de goederen in de bestelbus. Een kritiek punt is het moment dat er bij aflevering aan de deur niemand thuis is en de wijze waarop dan gehandeld wordt.

Diefstal op bestelling

door Ivoline van Erpecum

De markt voor postorderbedrijven in Groot-Brittannië zal naar verwachting in de periode 2000-2005 met 80% groeien. Deze expansie zal voornamelijk te danken zijn aan de toename van het aantal bestellingen via internet. Wanneer de verkoop via postorderbedrijven aan belangrijkheid wint, moet meer aandacht besteed worden aan het risico van diefstal tijdens het transport van de goederen naar de klant. Postorderbedrijven en koeriersdiensten hebben natuurlijk al veel ervaring opgedaan met de bezorging van goederen aan huis en de beveiliging tijdens het transport. De laatste jaren stortten zich echter veel bedrijven op deze groeiemarkt die met alternatieve 'oplossingen' komen om de problemen bij de levering aan huis het hoofd te bieden. Die problemen doen zich vooral voor wanneer de klant niet thuis blijkt te zijn.

In het kader van het Britse overheidsprogramma Foresight hebben Alan McKinnon en Deepak Tallam van de Heriot-Watt Universiteit te Edinburgh onderzoek verricht naar de aard en omvang van diefstal van postordergoederen, de nieuwe veiligheidsrisico's die bestelling via internet met zich meebrengt en de maatregelen die bedrijven kunnen nemen om zich

hiertegen te wapenen. De resultaten van hun studie, die ook relevant zijn voor de Nederlandse postordermarkt, zijn gepubliceerd onder de titel *New crime threats from e-tailing: theft in the home delivery channel*, waarop dit artikel gebaseerd is.

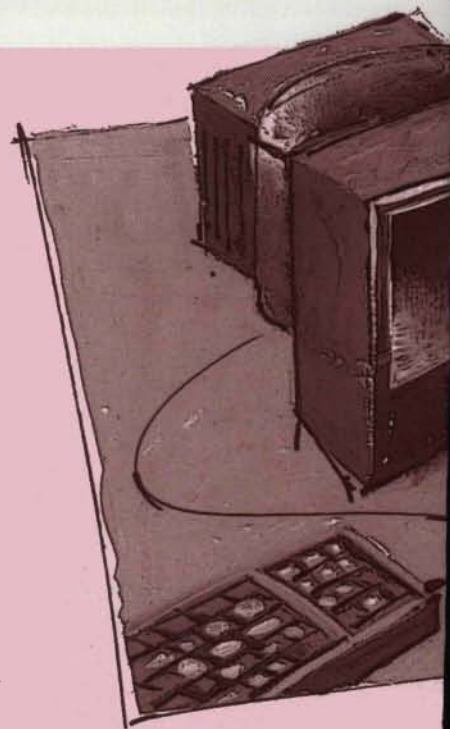
Diefstalcijfers

Er zijn in Groot-Brittannië geen officiële cijfers beschikbaar over diefstal in de postordermarkt. Weliswaar kampen de bedrijven met voorraadverliezen, maar het schijnt moeilijk te bepalen hoeveel er precies wordt gestolen en op welk moment dat gebeurt in de distributieketen. Daarom is het niet mogelijk de diefstalgevoeligheid van postorderbedrijven te vergelijken met die van de traditionele winkels. Vermoedelijk is het risico voor postorderbedrijven geringer, aangezien 52% van de diefstal in winkels gepleegd wordt door het winkelend publiek. De hiermee vergelijkbare diefstal door klanten van postorderbedrijven, die in strijd met de waarheid ontkennen dat ze de bestelde goederen ontvangen hebben, komt opmerkelijk genoeg relatief weinig voor.

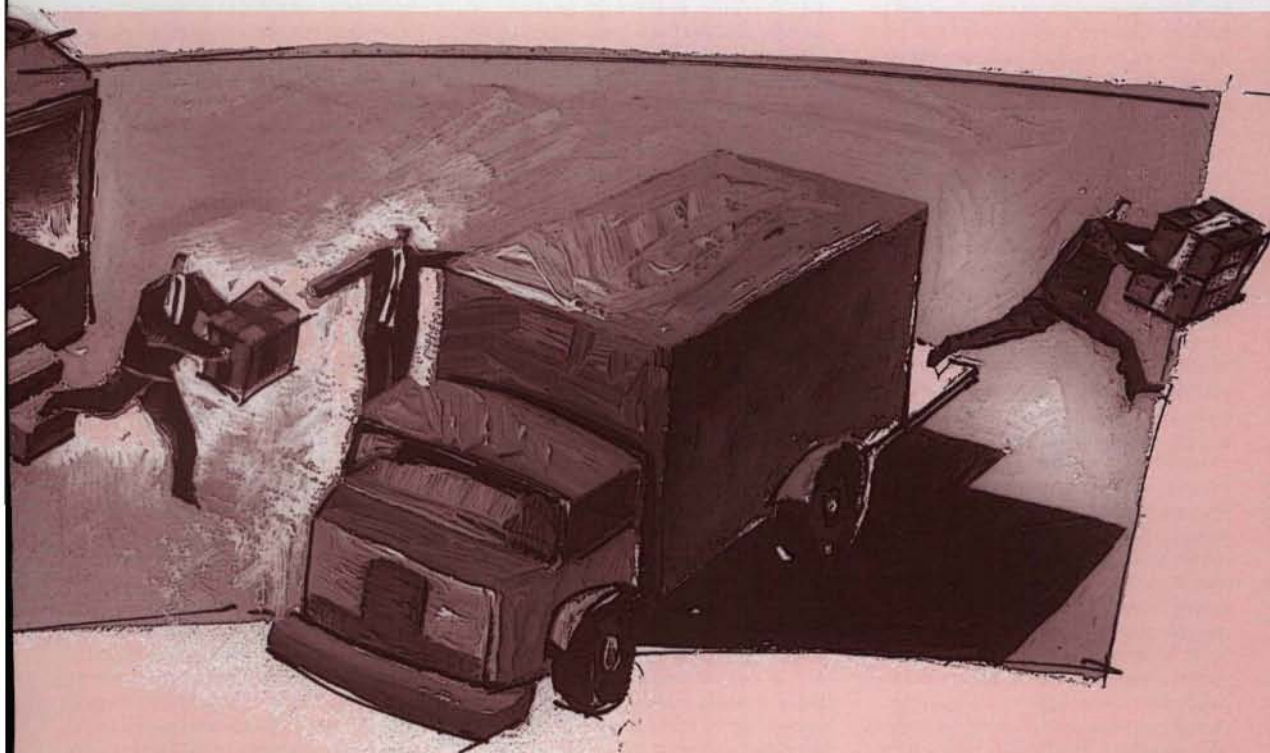
In het proces vanaf de bestelling door de klant tot het moment van aflevering aan de deur kunnen verschillen-

de fasen onderscheiden worden. Het meest kwetsbaar zijn het moment dat de goederen geselecteerd worden en het inladen van de goederen in een bestelbus. In het eerste geval is de diefstal vooral te wijten aan medewerkers in het magazijn die het een en ander achterover drukken. Bij het inladen in de bestelbus is vooral onachtzaamheid van de chauffeur er de oorzaak van dat passanten misbruik maken van de gelegenheid en al snuffelend in de niet afgesloten laadruimte meenemen wat van hun gading is.

Het meest kritieke punt in het transport van de bestelde goederen is het

Tekening: Hans Sprangers

moment dat er bij aflevering aan de deur niemand thuis is en de procedure die dan gevolgd wordt. Er zijn verschillende oplossingen mogelijk, variërend van het domweg achterlaten van de goederen bij de deur of afgifte bij de burens tot het bieden van de mogelijkheid om de goederen af te halen bij een lokaal distributiepunt of bij een lokale vestiging van een postbedrijf. Aan de keuze van een van deze opties zou een afweging tussen veiligheid, kosten en gemak vooraf moeten gaan. Echter, weinig bedrijven maken een grondige analyse van de voor- en nadelen alvorens hun keuze te bepalen. Vaak laten ze het gemak van de

consument of kostenbesparingen prevaleren boven een goede beveiliging van de goederen.

Preventie

In het rapport van McKinnon en Tallam staan diverse mogelijkheden om diefstal van de goederen te voorkomen. Tracking en tracing van de bestelwagens wordt nog te duur bevonden, omdat dieven er zelden met voertuig plus inhoud vandoor gaan. Veel bedrijven maken gebruik van barcodes, maar deze worden vaak op het gehele pakket aangebracht, zodat medewerkers nog steeds onopgemerkt producten uit het pakket kun-

nen ontvreemden. De onderzoekers verwachten vooral veel van het gebruik van tags, mits de kosten daarvan tot aanvaardbare proporties worden teruggebracht. Tags gekoppeld aan tracking en tracing maken het mogelijk te achterhalen op welk moment in de transportketen de meeste goederen worden gestolen. Verder kan de veiligheid verbeterd worden door de controle van het personeel te intensiveren, te zorgen voor sluitend bewijs dat de goederen bij de klant afgeleverd zijn en door de wijze van afgifte van de bestelling bij de klant te verbeteren.

Foto: Piet den Blanken, Hollandse Hoogte

Buitenlandse bladen

Oplichters in huis

Een 'meteropnemer' die de meterstand van het gas komt opnemen, weldra gevolgd door twee 'agenten' die de bewoner verwittigen dat het om een valse meteropnemer gaat en bezorgd informeren of er iets van waarde gestolen is en of de bewoner dat meteen wil controleren. Het is een van de voorbeelden waarbij dieven misbruik maken van het vertrouwen dat burgers stellen in bepaalde openbare functies. Vooral bejaarden zijn hiervan het slachtoffer. Immers, ze zijn kwetsbaar, veelal alleenstaand en vrouw, bewaren hun geld het liefst onder het 'matras' en zijn vaak te goed van vertrouwen. Hoewel iedere Belgische bejaarde het slachtoffer kan worden, komt het misdrijf relatief het meest voor in Brussel. Volgens het tijdschrift *Pol* (nummer 9, 2003) van de Belgische federale politie doet slechts een op de acht personen aangifte. Veel slachtoffers zijn bang hun onafhankelijkheid te verliezen en door hun kinderen in een rusthuis ondergebracht te worden. Anderen schamen zich voor hetgeen hen overkomen is. En soms merken ze pas na verloop van tijd dat ze beduveld zijn. De dieven zijn vaak minderjarigen. De kans dat ze opgepakt worden, is klein. Veelal kunnen de slachtoffers geen betrouwbaar signalement van de dader geven. In het magazine worden diverse preventietips gegeven om echte agenten te onderscheiden van nepagenten. Zo moet elke diender zich legitimeren en zal hij nooit vragen waar de waardevolle spullen in huis verstopt zijn. Een veiligheidsketting op de deur, het telefoonnummer van de lokale politie onder handbereik en naamkaartjes bij de deur die geen uitsluiting geven over de sekse van de bewoner, zijn probate middelen om deze vorm van diefstal te voorkomen.

Misdaad in Kaapstad

Het toerisme vormt met acht miljard dollar per jaar een belangrijke inkomstenbron voor de Zuid-Afrikaanse economie. De regering getuist zich veel moeite en kosten om de toerismeindustrie te stimuleren. Dus alles wat het

toerisme afschrikt, is zeer onwelkom. In dat opzicht doen zaken als aids en de forse (gewelds)criminaliteit het land geen goed. Op het gebied van de criminaliteit heeft Zuid-Afrika de afgelopen jaren een zeer negatief imago opgebouwd. Zo heeft het met 59 slachtoffers per 100.000 een van de hoogste moordcijfers ter wereld. Datzelfde kan gezegd worden van het aantal berovingen en diefstallen met geweld, waarvan 208 burgers per 100.000 jaarlijks het slachtoffer worden. Langzaam maar zeker begint het toerisme hieronder te lijden; in 2001 daalde het aantal buitenlandse toeristen voor het eerst sinds 1986 met 3,7%. Tot op een zekere hoogte is er in een land als Zuid-Afrika, waar de verschillen tussen rijk en arm zo groot zijn, sprake van een wisselwerking tussen het aantal toeristen en het niveau van criminaliteit. *Have nots* worden immers aangetrokken door de rijkdom die vakantiegangers etaleren. Naast deze objectieve misdaadcijfers zal ook de perceptie van onveiligheid een rol spelen bij de overweging om Zuid-Afrika als vakantiebestemming links te laten liggen. Of deze perceptie bij een bezoek aan het land standhoudt, is in de zomer van 2001 onderwerp geweest van nadere studie. In Kaapstad, de trekpleister voor 52% van alle buitenlandse toeristen, zijn 438 toeristen geënquêteerd over hun angst om in de stad slachtoffer te worden van criminaliteit. Dat blijkt mee te vallen, aldus het verslag van dit onderzoek in *Crime prevention and community safety* (nummer 1, 2003). Over het algemeen voelen de toeristen zich veilig. Alleen 's avonds en in het openbaar vervoer bekruipt hen een onveilig gevoel.

Vrouwelijke zedendelinquenten

Er is veel onderzoek gedaan naar zedendelinquenten, maar bijna altijd richten deze studies zich op mannelijke daders. Wellicht komt dit doordat er relatief weinig vrouwelijke zedendelinquenten zijn. Naar schatting is 1% tot 2% van alle zedendelinquenten een vrouw. In *Criminal justice review* (nummer 2, 2002) wordt verslag gedaan van een onderzoek onder veer-

tig vrouwelijke zedendelinquenten in de Amerikaanse staat Arkansas. Vergelijking van dit veertigtal met hun mannelijke evenknieën wijst uit dat er maar weinig verschillen zijn tussen mannen en vrouwen. Voor beide groepen geldt dat ze zich bezondigd hebben aan verkrachting of seksueel misbruik, meestal *first offenders* zijn en ook voor het overige geen strafblad hebben. Vrouwen zijn met een gemiddelde leeftijd van 30,4 jaar op het moment dat ze voor het eerst gearresteerd worden, iets ouder dan de mannen (29,5 jaar), maar zijn op het moment dat ze zich voor het eerst seksueel vergrijpen juist iets jonger dan de mannen. De verschillen zijn echter niet significant. De mannen plegen met een gemiddelde van 1,6 iets meer zedendelicten dan de vrouwen (gemiddeld 1,3). Er is wel enig verschil in de keuze van de slachtoffers. De vrouwen vergrepen zich uitsluitend aan minderjarigen, bij voorkeur in de eigen familiekring. De mannelijke zedendelinquenten zoeken hun slachtoffers ook onder meerderjarigen en buiten de familiekring. Bij de eventuele reïntegratie van de delinquent in de samenleving zal hiermee rekening gehouden moeten worden.

Voorspellers van crimineel gedrag

Bijna de helft van de veelplegers vertoont op 12-jarige leeftijd al ernstig crimineel gedrag en bijna tweederde heeft in de vijf jaren daarvoor gedragsproblemen. Toch heeft minder dan de helft van de veelplegers in de jeugd hulp gekregen van professionele hulpverleners of de school. Een gemiste kans voor vroegtijdige interventie, aldus de conclusie van een artikel in *Criminal behaviour and mental health* (nummer 1, 2002). Blijkbaar worden de mogelijkheden om de ontwikkeling van ernstig crimineel gedrag te voorkomen sterk onderschat.

Zwerfvuil in Singapore

De properheid van Singapore is vermaard. Wie achteloos een vodge papier op straat laat vallen, loopt het risico een forse boete te krijgen. Of erger nog: in het openbaar tewerkgesteld te worden als schoonmaker. Sinds 1992 kent het stadsstaatje een wet die vervuilers kan verplichten gedurende een aantal uren de publieke ruimte te ontdoen van zwerfvuil. De straf zou een tweeledig doel dienen. Ten eerste herstelt de overtreder de schade die hij zelf (mede) heeft aangericht. Ten tweede zou de straf het schaamtegevoel van de overtreder aanwakken en, net als bij het concept van *reintegrative shaming* van Braithwaite, de reïntegratie in de samenleving bevorderen. Dat laatste wordt bestreden in een artikel in *Crime*

Lezersservice

WODC: voor sociaal-wetenschappelijke publicaties en statistische informatie op Justitiegebied kunt u terecht bij de informatiedesk van het WODC, e-mail wodc-informatiedesk@minjus.nl.

Internet: informatie over criminaliteitspreventie is te vinden op de website www.minjust-dpjs.nl; informatie over onderzoek van het WODC staat op de website www.wodc.nl.

prevention and community safety (nummer 1, 2003). Van schaamte is wel sprake, maar de samenleving stelt zich niet open om de zondaar in haar armen te sluiten. Van de effectiviteit van de straf valt ook het nodige af te dingen. Twee jaar na invoering van de straf was het nog zo dat geen enkele veroordeelde recidiveerde, het aantal overtreders fors daalde en de publieke ruimte aan properheid gewonnen had. Maar vier jaar na dato is het aantal overtreders alweer verdubbeld ten opzichte van 1992.

Carjacking en homejacking

Het aantal gevallen van carjacking – diefstal van auto's op de openbare weg met gebruik van of dreiging met geweld – is vorig jaar in België met 46% gedaald. Deden zich in 2001 nog 1.988 gevallen van carjacking voor, in 2002 bedroeg dit aantal 1.079. Ook homejacking – diefstal van autosleutels in de woning met gebruik van of dreiging van geweld – daalde met

35% van 211 naar 138. Het meest bescheiden was de daling van garagediefstal – diefstal van autosleutels uit de woning zonder (dreiging met) geweld – met 10% van 2.877 naar 2.596. Volgens het Belgische politiemagazine *Pol* (nummer 9, 2003) is de afname niet alleen te danken aan verbeterde opsporingsmethoden, maar ook aan de preventieve inspanningen van de politie. Zo is er een brochure uitgebracht waarin autobezitters kunnen lezen hoe ze de diefstal van hun voertuig kunnen voorkomen. Overigens is de dalende trend geen reden voor de politiediensten om tevreden achterover te leunen. Car- en homejacking zijn immers zeer aangrijpende delicten voor de slachtoffers. Komende tijd zijn de Belgische inspanningen onder meer gericht op delictanalyse, het bestrijden van heling en verzekeringsfraude en een betere opvang van de slachtoffers. Sinds maart 2003 worden car- en homejacking bovendien samen met Europol op Europees niveau bestreden.

Recente publicaties

- N. de Boer. *Preventie van probleemgedrag bij jongeren. Impressie van de landelijke proefinvoering van CrC (1999-2002)*. Utrecht, NIZW, 2002.
- R.J. Bokhorst, C.H. de Kogel en C.F.M. van der Meij. *Evaluatie van de Wet BOB - fase 1. De eerste praktijkervaringen met de Wet Bijzondere opsporingsbevoegdheden*. Den Haag, Boom, 2002.
- Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel. *Mensenhandel. Eerste rapportage van de Nationaal Rapporteur*. Den Haag, NRM, 2002.
- M. Goderie, A. Overgaag en N. Rozeboom. *In het belang van het slachtoffer van seksueel geweld. Het JOS-project in het arrondissement Alkmaar*. Utrecht, Verwey-Jonker Instituut, 2002.
- M. Harbers. *Kinderen met een gedetineerde vader. Psychologische problematiek en preventie*. Nijmegen, KUN, vakgroep Klinische psychologie, 2003.
- G. Homburg, I. Jonker en J. Soethout. *Eind-evaluatie herstelbemiddeling*. Amsterdam, Regioplan Beleidsonderzoek, 2002.
- M. van der Laar (red.) e.a. *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2002*. Utrecht, Bureau NDM, 2002.
- L. van Lier e.a. *Handhaving prostitutiebranche door gemeentelijke diensten. Evaluatie van de*

preventie, controle en handhavingsactiviteiten van gemeentelijke diensten. Den Haag, ES&E, 2002.

- N. Maalste e.a. *De Noodvoorzieningen voor drugskoeriers. Evaluatie van de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers in de praktijk*. Den Haag, ES&E, 2002.
- C. Nijsten e.a. *Allochtone ouders en Justitie. Vragen en behoeften van Antilliaanse, Marokkaanse, Surinaamse en Turkse ouders van jeugdigen die in aanraking komen met politie en Justitie*. Rotterdam, Nijmegen, Instituut voor Sociologisch-Economisch Onderzoek, Erasmus Universiteit Rotterdam, Katholieke Universiteit Nijmegen, 2002.
- G.E. Schuitemaker. *Honger naar geweld: voeding, de vergeten factor. Voer voor 16 miljoen criminologen*. Gendringen, Ortho Communications & Science, 2002.
- A.C. Spapens en M.Y. Bruinsma. *Smokkel van handvuurwapens vanuit voormalige Oostbloklanden naar Nederland*. Tilburg, IVA, 2002.
- C.J.E. in 't Velt, M. Hanstede en W.Ph. Stol. *De opbrengst van projecten. Een verkennend onderzoek naar de bijdrage van projecten aan diefstalbestrijding*. Zeist, Apeldoorn, Programma Politie en Wetenschap, 2002.

Colofon

SEC is een uitgave van de directie Jeugd en Criminaliteitspreventie (J&C) van het ministerie van Justitie, in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het blad wordt gratis verspreid onder diegenen die werkzaamheden verrichten op het terrein van de criminaliteitspreventie. Opname van een artikel in het tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt van de minister van Justitie weergeeft.

Redactieraad

R. van Bennekom (VNG), G. Bésanger (Stichting Vedio), V. Jannmers (directie J&C, voorzitter), C. Vermeulen (gemeente Venray), A.H. Westerman (Verbond van Verzekeraars), E. Wiersma (Halt Nederland).

Kernredactie

B. de Bruin (politieregio Hollands Midden), A. Daalder (WODC), G.J. Terlouw (directie J&C), E. Weijzenfeld (Halt Nederland).

Eindredactie

I.L. van Erpecum (directie J&C).

Redactieadres

Ministerie van Justitie, Redactie SEC (kamer H 1501), Postbus 20301, 2500 EH Den Haag. Telefoon 070 - 370 65 42. Fax 070 - 370 72 50. E-mail I.L.van.erpecum@minjus.nl.

Abonnementenadministratie

Abonnementen zijn gratis. De aanvraag voor abonnementen, alsmede het doorgeven van wijzigingen in de adressering kunnen (bij voorkeur schriftelijk!) worden ingediend bij de redactie.

Vormgeving

Tappan Communicatie

Druk

GVO grafisch bedrijf bv

Sluitingsdatum kopij

Kopij voor SEC 17-3 (juni 2003) dient uiterlijk 28 mei 2003 in het bezit van de redactie te zijn. Kopij graag op diskette in Word of WordPerfect 5.1 (DOS). Ongevraagde kopij kan plaatsing worden geweigerd.

Aan dit nummer werkten mee:

B.C. Balfoort, B. Bieleman, A.A.M. van Egeraat, E.M.C. van Gool, M. Hollander, A. de Jong, S. van der Kemp, A. Kruize, I. Waller, J.C. Weber.

Artikelen, bijdragen en/of reacties kunnen in overleg met de redactie worden geplaatst. Tegen overname van artikelen in Nederlandse media uit dit tijdschrift (mits met duidelijke vermelding van bron en auteur) bestaat geen bezwaar. Bij overname wordt toezending van een bewijsnummer op prijs gesteld.

ISSN 0920-5128

De terugtrekkende beweging

Een titel als 'De terugtrekkende beweging' boven deze column lijkt *not done*, gezien de oorlogsprikelen in Irak. Toch gebruik ik hem. Niet omdat ik het over de oorlog in Irak wil hebben, maar omdat deze column over de oorlog in ons eigen land gaat. De oorlog tegen de misdaad. In deze oorlog maken diverse belangrijke strijders, zoals de politie en het openbaar ministerie, een terugtrekkende beweging. In vaktermen heet het dat ze zich terugtrekken op hun *core business*. Ze treden alleen nog maar op, wanneer het strafrechtelijk uit de hand is gelopen. Ze ruimen het puin, grijpen de veroorzakers van de puinhopen in de kraag en brengen hen voor de rechter. Met het voorkómen van die puinhopen, met misdaadpreventie, houden ze zich niet meer bezig. Mij bekruipt, nu ik dit opschrijf, een nostalgisch verlangen naar weleer, toen bij de politie regionale bureaus Voorkoming Misdrijven waren ondergebracht. Je moet natuurlijk met de tijd meegaan, maar sommige normen en instituties hebben een grotere (eeuwigheids)waarde dan andere, of zouden die althans moeten hebben.

Vóór je naar de wapens grijpt, behoort je je tot het uiterste in te spannen om een oorlog te voorkomen. Oorlog is een laatste redmiddel. Daarover zijn alle weldenkende mensen het eens. Zo ook wordt van het strafrecht gezegd dat het een ultimatum remedium is. Dit impliceert in feite dat degenen die gebruik willen maken van dit ultimatum remedium,

een bijzondere verantwoordelijkheid hebben om te voorkomen dat ze een beroep moeten doen op dit laatste redmiddel. Ze kunnen dit, in het vrije spel der krachten, niet eenvoudigweg overlaten aan anderen. Natuurlijk, iedere burger, ieder bedrijf en iedere organisatie heeft een eigen verantwoordelijkheid om te voorkomen dat er een situatie ontstaat die bijdraagt aan een onveilig klimaat of, erger nog, aan het plegen van criminaliteit. Maar iemand moet daarover wel de regie voeren. Is het driehoeksoverleg tussen politie, openbaar ministerie en de burgemeester daar niet het meest geëigend voor? Juist in dat overleg komen de belangrijkste strijders in de oorlog tegen de misdaad bijeen.

In het programma *Naar een veiliger samenleving* van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken wordt het driehoeksoverleg genegeerd. Weliswaar zijn er landelijk convenanten afgesloten met elk van de betrokken partijen afzonderlijk, maar het is de vraag of dit volstaat om de preventieve spirit in de lokale samenwerking levend te houden. Alleen een integrale aanpak onder een stevige regie en met voldoende financiële steun van alle partners kan leiden tot een effectieve criminaliteitspreventie. Hoewel haar waarde met de mond beleden wordt, krijgt criminaliteitspreventie lang niet altijd de serieuze bejegening die ze verdient. Bij bezuinigingen is ze een gemakkelijk slachtoffer. "De effecten zijn niet meetbaar," wordt er dan gezegd. Heeft repressie dan zoveel opgeleverd, kun je je afvragen als je kijkt naar de stijgende misdaadcijfers in de afgelopen decennia. Het is – zeker tegenwoordig – een kwestie van durfte investeren in preventie. Wie heeft er lef?

SECondant

